

Norges ansvar overfor barn utsatt for menneskehandel

- **Oppfyller norsk lovgivning de internasjonale forpliktelsene tilstrekkelig?**

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 724
Leveringsfrist: 25.4.2010

Til sammen 17973* ord

26.04.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling	3
1.2	Avgrensning av oppgaven og tekstens gang	4
1.3	Rettskildebildet	7
<u>2</u>	<u>HVA ER HANDEL MED BARN?</u>	<u>9</u>
2.1	Årsaker til slik handel	9
2.2	Rekruttering til handel	10
2.3	Hvordan komme seg ut av situasjonen?	11
<u>3</u>	<u>MENNESKEHANDEL I NORSK LOV: STRAFFELOVEN § 224</u>	<u>13</u>
3.1	”utnytter en person (...) eller som forleder en person”	14
3.2	”vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd”	15
3.3	Formål med handlingen	15
3.4	”under 18 år”	17
3.5	”Grov menneskehandel”	18
<u>4</u>	<u>NORGES INTERNASJONALE FORPLIKTELSER, BARNEKONVENSJONEN OG REGJERINGENS HANDLINGSPLANER</u>	<u>19</u>
<u>5</u>	<u>IDENTIFISERING AV BARN SOM MULIGE OFRE FOR MENNESKEHANDEL</u>	<u>24</u>

<u>6</u>	<u>MELDING TIL BARNEVERNET</u>	<u>26</u>
6.1	Meldeplikt til barnevernet	27
6.2	Innkomne meldinger	29
6.3	Trusselvurdering	31
6.4	Usikkerhet rundt barnets alder	33
6.5	Konklusjon: Melding til barnevernet	34
<u>7</u>	<u>DEN FØRSTE BISTANDEN TIL BARNET</u>	<u>35</u>
7.1	Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan	35
7.2	Barnevernets umiddelbare ansvar for barnet: Tiltak i akutsituasjoner	36
7.2.1	Hjelpetiltak	38
7.2.2	Midlertidig vedtak	40
7.2.3	Institusjon:	42
7.3	Barnevernets videre ansvar for barnet: Tiltak for lengre perioder	43
7.3.1	Frivillig plassering	44
7.3.2	Omsorgsovertakelse	45
7.3.3	Tvangsplassering	46
7.4	Konklusjon: Den første bistanden til barnet	46
<u>8</u>	<u>DEN VIDERE BISTANDEN TIL BARNET</u>	<u>51</u>
8.1	Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan	51
8.2	Rådgivning og opplysning i Norge	53
8.3	Medisinsk, psykologisk og materiell bistand i Norge	55
8.4	Mulighet for utdanning i Norge	56

8.5	Konklusjon: den videre bistanden til barnet	57
<u>9</u>	<u>BARNETS FYSISKE SIKKERHET</u>	<u>60</u>
9.1	Norges internasjonale ansvar	60
9.2	Fysisk sikkerhet i Norge	61
9.3	Konklusjon: Fysisk sikkerhet	62
<u>10</u>	<u>BARNETS OPPHOLDSSTATUS I NORGE</u>	<u>63</u>
10.1	Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan	63
10.2	Midlertidig opphold i Norge	65
10.3	Varig opphold i Norge	65
10.4	Avslag på søknad og hjemreise	66
10.5	Konklusjon: Barnets oppholdsstatus i Norge	67
<u>11</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>69</u>
<u>12</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>72</u>
12.1	Lover, konvensjoner og Forarbeidsregister	72
12.2	Litteraturregister	74
12.3	Domsregister	79

1 Innledning

I løpet av de siste tiår, og særlig siden 1990-tallet, har oppmerksomheten rundt menneskehandel økt. Det blir ofte hevdet at globaliseringen har bidratt til å øke menneskehandelen.¹ Globaliseringen kjennetegnes ved at den globale flyten av varer, tjenester, kapital og mennesker øker. Flyten blir hurtigere, mer omfattende og mer effektiv, i tillegg til at muligheten for å danne bånd med fjerntliggende steder blir enklere.² Tyldum, Tveit og Brunovskis uttaler at globaliseringen har bidratt til og lettet menneskehandelen ved at:

it has made migration more easily available; it has increased the perceived relative deprivation of the poor, through more exposure to information about the wealthy; and it has led to an increase in organized trans-national crime.³

Fokuset på utnyttelse av barn har økt i den sammenheng.

Regjeringens handlingsplan viser at handel med mennesker nå er anslått å være den nest største illegale økonomien på verdensbasis etter våpenhandel⁴, mens Karlén uttaler at menneskehandel er anslått å være den tredje største etter narkotika- og våpenhandel.⁵

I følge den norske regjering er det flere tusen mennesker som blir handlet med hvert år på verdensbasis.⁶ Janice G. Raymond anfører at de Forente Nasjoner estimerer at

¹ Tyldum, Guri et.al., (2005),s. 47

² Lisborg, Anders, (u.å),s. 4

³ Tyldum, Guri et.al, (2005),s. 47

⁴ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 3

⁵ Karlén, Helena et.al., (2009),s. 62

menneskehandel omsetter for 5-7 milliarder dollar, ved at 4 millioner mennesker blir handlet med årlig, både på tvers og innad av landegrensene.⁷ I følge Tyldum, Tveit og Brunovskis er det variasjoner i forskningen når det gjelder antallet personer som blir handlet med årlig.⁸ Faktorer som gjør forskningen vanskelig er mangler i forskningsmetodikk og definering av menneskehandel, ofrenes redsel og uvilje til å delta i forskning, høye mobilitetsnivåer og den skjulte naturen menneskehandel har.⁹ Karlén uttaler at det er vanskelig å anslå omfanget av menneskehandel fordi det dreier seg om en illegal, og ofte grenseoverskridende, handel.¹⁰

Tyldum, Tveit og Brunovskis uttaler videre at det ikke er meningsfullt å utforme regionale eller verdensomspennende beregninger på menneskehandel, siden det er lite data tilgjengelig på statsnivå.¹¹ De uttrykker at:

Until the current body of data improves, we should not mislead our readers or ourselves by quoting “guesstimates”. Rather, we should admit that the extent of human trafficking in the world today is not known.¹²

Det er ikke mulig å angi eksakte tall på hvor mange barn som er utsatt for menneskehandel i Norge, men det er blitt avdekket flere tilfeller av menneskehandel, og mistanke om menneskehandel i Norge. I de sakene som er blitt avdekket i Norge har det hyppigst vært unge kvinner som er blitt utnyttet i prostitusjon.¹³ I den ene dommen var en av jentene

⁶ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 3

⁷ Raymond, Janice G.,(2001),s. 1

⁸ Tyldum, Guri et.al.,(2005) s. 23

⁹ Segrave, Marie et.al.,(2009),s. 11

¹⁰ Karlén, Helena,(2009),s.61

¹¹ Tyldum, Guri et.al.,(2005),s. 24

¹² Tyldum, Guri et.al.,(2005),s.24

¹³ Eksempelvis: Rt – 2009 – 911, Rt - 2006-111

under 18 år.¹⁴ Seksuell utnyttelse av unge gutter i Thailand¹⁵, og voksne menn i tvangsarbeid, er også blitt avdekket.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (heretter: KOM) registrerte i 2008 94 personer, antatt å være under 18 år, som var under oppfølging som mulige ofre for menneskehandel. Av disse var 49 jenter og 45 gutter.¹⁶

I 2009 registrerte KOM en nedgang til 69 tilfeller av barn som var mulige ofre for handel.¹⁷ Av disse var 50 jenter og 19 gutter. Av 69 ble 49 utnyttet til tvangsarbeid og tvangstjenester, mens 14 ble utnyttet i prostitusjon og til seksuell utnyttelse.¹⁸ De resterende ble utnyttet på annen måte. Majoriteten i 2009, som utgjorde 62 barn, var i alderen 16 til 17 år.¹⁹

1.1 Problemstilling

I 2003 ble *Protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn*²⁰ (heretter: Palermoprotokollen), ratifisert av Norge, noe som gjør Norge forpliktet etter denne. Palermoprotokollen skal supplere *FNs Konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet*, og skal tolkes i lys av denne, jf. artikkel 1, 2.ledd.

Norge ratifiserte i 2008 *Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel* (heretter: Europarådets konvensjon), og er dermed også forpliktet etter denne.

¹⁴ Rt – 2006 – 111

¹⁵ LB – 2007 - 124738

¹⁶ Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2007-2008,(2009),s 16, tabell 3

¹⁷ Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2009, (2010),s.21, tabell 3

¹⁸ Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2009, (2010),s.24, diagram 6

¹⁹ Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2009, (2010),s.25, diagram 7

²⁰ Full norsk tittel: Protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som supplerer de forente nasjoners konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet.

Oppgaven omhandler Norges ansvar overfor barn som er utsatt for menneskehandel her i landet.

Problemstillingen er hvilket ansvar Norge er forpliktet til å ta overfor barn som er utsatt for menneskehandel her i Norge etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Etter Palermoprotokollen artikkel 3, 1.ledd, litra d) og Europarådets konvensjon artikkel 4, 1.ledd, litra d) defineres barn som ”person under atten år”.

Videre er problemstillingen om dette ansvaret blir tilfredsstillende oppfylt eller ligger til rette for å bli tilfredsstillende oppfylt av norske myndigheter og andre institusjoner som ansvaret er delegert til etter den norske lovgivningen. Hvilket ansvar myndighetene har overfor barn vil være motstykket til hvilke rettigheter barnet har.

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november (heretter: barnekonvensjonen) ble inkorporert gjennom lov av 21 mai. 1999 Nr.30. om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (heretter: menneskerettsloven), og trådte i kraft den 1.oktober 2003. I menneskerettsloven § 2 nedfeller loven at barnekonvensjonen skal gjelde ”som norsk lov”. Problemstillingen vil videre være om den norske lovgivningen ved oppfyllelsen av de internasjonale forpliktelsene også oppfyller Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen.

1.2 Avgrensning av oppgaven og tekstens gang

Del 2 av oppgaven omhandler hva handel med barn er. Spørsmål som vil bli behandlet her er årsaker til slik handel, rekruttering til handel med barn og hvordan barnet kommer seg ut av situasjonen. Denne delen skal gi et generelt innblikk i handel med barn og *fenomenet* menneskehandel.

Del 3 ser på hva menneskehandel er ifølge norsk lov, og hvordan den er kriminalisert i straffeloven § 224.

Opgaven vil ikke ta stilling til om vedtakelsen av straffelovens § 224 oppfyller forpliktelsen til å kriminalisere menneskehandel slik det er definert i Palermoprotokollen artikkel 3 etter artikkel 5, 1.ledd. Jeg viser her til Marte Myrdals masteroppgave hvor kriminaliseringen av Palermoprotokollen ble behandlet. Hennes konklusjon viser at:

(...) alle sider ved kravene i protokollen er regulert i straffeloven direkte eller indirekte ved tolkning, (...). Det kan dermed konkluderes med at norsk rett formelt sett tilfredsstiller de kravene Palermo-protokollen stiller til kriminaliseringen av menneskehandel.²¹

Del 4 omhandler Norges internasjonale ansvar overfor barn som er ofre for menneskehandel, barnekonvensjonen og regjeringens handlingsplan. Videre vil identifisering av barnet være tema i oppgavens del 5, mens del 6 vil omhandle melding til barnevernet. Oppgaven omhandler barn som er offer for handel. Delene om identifisering og melding til barnevernet, gjør seg imidlertid gjeldene i den tiden da det kun er mistanke om at barnet er utsatt for handel.

I Del 7 til Del 10 behandles videre hvilke forpliktelser Norge har etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon; og hvordan disse forpliktelsene er oppfylt i norsk lovgivning, herunder barnekonvensjonen.

Etter Palermoprotokollen har Norge forpliktet seg til å: ”forhindre og bekjempe menneskehandel”, ”beskytte og assistere ofrene”, og ”fremme samarbeid mellom statsparter”, jf. artikkel 2, 1.ledd, litra (a) - (c). Oppgavens fokus vil settes på formålet ”å beskytte og assistere” barna. Formålene ”forebygge og bekjempe” menneskehandel, og ”fremme samarbeid mellom statsparter” vil bli holdt utenfor oppgaven.

Europarådets konvensjon har lignende formål. Formål er å: ”forebygge og bekjempe menneskehandel”, ”beskyttelse av og bistand til ofre og vitner”, ”sikre effektiv etterforskning og strafforfølgning” og ”fremme internasjonalt samarbeid”, jf, artikkel 1,

²¹ Myrdal, Marte, Trafficking straffeloven § 224, (2005),s.32, for videre lesning om dette temaet.

1.ledd, litra a. til c.. I likhet med Palermoprotokollen er ”beskyttelse og bistand” til barnet formålet det her setter fokus på.

Ved spørsmål om hvem som har ansvaret for å gi denne bistanden og beskyttelsen til barnet, vil oppgaven ta for seg den delen av ansvaret som handler om det ”fysiske” ansvaret for barnet. Temaer som omfattes av det ”fysiske” ansvaret er etter Palermoprotokollen: restitusjon av barnet (jf. artikkel 6, 3.ledd), barnets sikkerhet (jf. artikkel 6, 5.ledd) og barnets opphold i Norge (jf. artikkel 7). Beskyttelse av privatliv og identitet, opplysninger gitt til barnet, barnets synspunkter og bekymringer og erstatning for lidt skade etter Palermoprotokollen artikkel 6, 1.ledd, 2.ledd og 6.ledd, vil av plasshensyn ikke bli behandlet. Det samme gjelder retur til hjemlandet etter artikkel 8. De tilsvarende bestemmelsene i Europarådets konvensjon vil heller ikke bli behandlet. Bestemmelsene i Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon er omfattende bestemmelser, og favner mange forskjellige problemstillinger. I denne oppgaven, vil de mest sentrale bestemmelsene blir behandlet av plasshensyn.

Deler av de internasjonale forpliktelsene og den norske lovgivningen, som Norge er bundet av, er overlappende for voksne og barn, men oppgaven avgrenses mot menneskehandel med voksne menn og kvinner. Oppgaven vil kun fokusere på de internasjonale forpliktelsene og den norske lovgivningen sett i et barneperspektiv.

Deler av de internasjonale forpliktelsene gir Norge et vurderingsmoment for å treffe lovvedtak og administrative tiltak. Bestemmelsene inneholder uttrykk som å ”vurdere” når Norge skal avgjøre om de vil treffe vedtak. I oppgaven settes det som forutsetning at Norge har vurdert, og ønsker å oppfylle bestemmelsene på best mulig måte.

Barn som er ofre for menneskehandel vil kunne oppholde seg i Norge på flere måter. Oppgaven vil se på barn som enten er under oppsyn hos gjerningspersonene eller som har opphold på asylmottak. Dette er en forenkling av virkeligheten.

Menneskehandel må ikke forveksles med menneskesmugling. Menneskehandel og menneskesmugling har ofte like elementer, som å frakte barnet over landegrenser, men skiller seg fra hverandre ved at handlingene har forskjellige formål. Formålet med menneskesmugling er å smugle barnet illegalt over landegrensen. Menneskesmugling er derfor et brudd på Norges suverenitet. Formålet med menneskehandel er den illegale utnyttelsen av barnet når barnet er kommet over landegrensen. Menneskehandel er et brudd på personlig frihet og integritet. Grensen her er hårfin, og er vanskelig å trekke. Menneskesmugling og menneskehandel kan også skje i samme situasjon. Barnet blir først smuglet over landegrensen frivillig for å komme seg til det nye landet, for så å bli utnyttet når det er kommet over landegrensen. Det relevante her vil da være tidfestingen av formålet, og om bakkemennenes intensjon om å utnytte barnet foreligger.

1.3 Rettskildebildet

Som nevnt over er Norge forpliktet gjennom Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Ved tolkning av folkerettslige tekster er det utarbeidet egne tolkningsprinsipper i Wienkonvensjonen om traktatretten (heretter: Wienkonvensjonen).

Wienkonvensjonen er ikke ratifisert av Norge og derfor ikke rettslig bindende. Derimot er det ”alminnelig antatt at Wienkonvensjonen i stor grad reflekterer internasjonal sedvanerett, og at den derfor også (...) er bindende for de stater som ikke har ratifisert den”.²² Bestemmelsene om tolkning i Wienkonvensjonen er allment akseptert som kodifisert folkerettslig sedvanerett.²³ Norge er bundet av folkerettslig sedvanerett uavhengig av Wienkonvensjonen.

Artikkel 31 i Wienkonvensjonen uttrykker at konvensjoner skal tolkes ”in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose”. Ved tolkningen skal det legges vekt på “the

²² NOU 2003:18,s.187

²³ Høstmælingen, Njål, (2003),s. 86

ordinary meaning” av ordlyden. Ordlyden i konvensjonen omtales gjerne som *autonome*²⁴. Det er den vanlige betydningen av ordlyden i forhold til konvensjonens selvstendige begrepsbruk, som er det relevante, og ikke hvordan den enkelte stat tolker begrepet. Det skal derfor tas hensyn til i hvilken kontekst begrepet er anvendt, og tolkes i lys av konvensjonenes objekt og formål. Det er de engelske oversettelsene som er de autentiske versjonene, men jeg vil benytte de offisielle norske oversettelsene, da jeg ikke finner noen vesentlige forskjeller i oversettelsen mellom de engelske og norske versjonene.

I oppgaven blir det anvendt alminnelig juridisk metode og folkerettslig sedvanerett.

²⁴ Høstmølingen, Njål, 82003),s.88

2 Hva er handel med barn?

2.1 Årsaker til slik handel

Menneskehandel er ”profittmotivert kriminalitet”.²⁵ For at menneskehandel skal eksistere er det en grunnleggende og avgjørende forutsetning at tilbud og etterspørsel foreligger.²⁶ Handel med barn kan omfatte barn i alle aldre, religioner, kulturer, etnisiteter og fra alle land.²⁷ Sosioøkonomiske faktorer, slik som barnets familiesituasjon, kan føre til at det foreligger en større risiko for at barnet blir utnyttet. Det samme gjelder individuelle faktorer og ytre faktorer, som miljøet rundt.²⁸ Sosialt og økonomisk ustabile samfunn; hvor fattigdom, mangel på utdanning, arbeidsløshet, mangler i lovgivningen og dårlig utviklede beskyttelsesmekanismer for å ivareta barns rettigheter hersker, er samfunn menneskehandlere vil kunne utnytte.²⁹ Krig, naturkatastrofer og ”andre situasjoner som påvirker et lands muligheter til å beskytte sine borgere og (...) deres rettigheter”, er andre faktorer som øker risikoen. Det samme gjelder i samfunn hvor det er manglende likestilling; der kvinner og barn gjerne blir sett på som handelsvarer uten egen vilje og rettigheter.³⁰

²⁵ Regjeringens Handlingsplan(2006-2009)s.7

²⁶ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 74

²⁷ Karlén, Helena et.al,(2009),s.103

²⁸ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 106

²⁹ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 106

³⁰ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 106

2.2 Rekruttering til handel

I henhold til forskning, på prostitusjon og menneskehandel av kvinner i prostitusjonsmiljøet i Oslo utført av Fafo, er det vanligvis et forhold mellom den som rekrutterer og vedkommende som blir rekruttert.³¹ Kvinnene i Oslo uttalte at gjerningspersonene kom fra omgangskretsen; alt fra fjerne bekjenskaper til nære venner og familie. Tillit mellom partene spiller en viktig rolle. Rekrutteringen kan skje ansikt til ansikt, men også gjennom for eksempel annonser i media, slik som aviser og internett.³² Noen av barna blir lokket med arbeid og en mer lukrativ fremtid i det andre landet. Andre kan være klar over at de skal selge sex til voksne, men blir forledet angående arbeidsforholdene³³, eller tvangen og graden av kommersiell seksuell utnyttelse de blir satt under.³⁴

Noen foreldre føler seg av ulike årsaker tvunget til å sende barna ut for å jobbe for å skaffe penger hjem til familien. Andre ser ingen annen utvei enn å selge barna sine for å kunne dekke husholdningsutgiftene.³⁵ Generelt søker gjerningspersonen barn som er sårbare og trengende når den første kontakten blir gjort.³⁶

³¹ Brunovskis, Anette et.al., (2004),s. 57. Forskningen baserer seg på kvinner, altså personer over 18 år. Flere av kvinnene som ble intervjuet ble rekruttert som barn, og forteller derfor om sine erfaringer både som barn og voksen. Informasjonen vil derfor ha overføringsverdi på noen områder.

³² Farr, Kathryn, (2005),s. 65

³³ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 5

³⁴ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 65

³⁵ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 110

³⁶ Karlén, Helena et.al,(2009),s. 108

2.3 Hvordan komme seg ut av situasjonen?

Barn som blir utsatt for menneskehandel har som regel store problemer med å komme seg ut av situasjonen de er tvunget inn i.

I situasjoner hvor barnet, både frivillig eller under tvang, er blitt med gjerningsmannen, vil barnet ofte ha bygget seg opp en betydelig gjeld til bakmennene. Det er ofte svært vanskelig for barnet å nedbetale denne gjelden, da det som oftest kommer skjønnsmessige renter i tillegg.³⁷ Ofrene får ofte kun en liten del av inntekten, eller ingenting.³⁸ Situasjonen der gjeld og renter er urimelig høye kalles gjerne for *debt bondage*. Brynjar Nilsen i Redd Barna uttaler til Fontene at felles for de asiatiske og afrikanske barna, som ble registrert som mulige ofre i 2008 av KOM, var at de hadde betydelig gjeld. Han uttaler videre at ”mange har gjeld opptil 200 000 kroner som må betales. Ofte med familien i hjemlandet som gisler”.³⁹ Bakmennene har betalt for transporten til det nye stedet, samt kost og losji.⁴⁰ Dersom barnet bryter reglene som er satt av bakmennene, vil barnet også kunne få bot for regelbruddet, som også påplusses gjelden.⁴¹ Dette kan dreie seg om regelbrudd slik som forsøk på å rømme, nekte å arbeide, avvise visse kunder, krancling, komme for sent til arbeid, gå opp i vekt og lignende.

Andre faktorer som gjør det vanskelig for barnet å komme seg ut av situasjonen er at barnet ofte er i et avhengighetsforhold til bakmennene. De har stort sett ikke egne midler, liten kjennskap til det nye landet, språket der, og rettighetene sine i landet. Liten tillit til myndigheter, som politi og barnevern, i tillegg til frykt for ydmykelse hos familien, gjør at

³⁷ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 5

³⁸ Karlén, Helena et.al,(2009),s 62

³⁹ Vigger, Eirik D., (2010),s. 7

⁴⁰ Farr, Kathryn, (2005),s. 26-27

⁴¹ Farr, Kathryn, (2005),s. 31

barnet ikke trer frem til disse.⁴² Bakmennene kommer gjerne også med trusler om å rapportere barnet til politiet. Siden offeret ofte ikke har dokumenter om identitet og opphold i landet, vil de kunne være sårbare for å bli arrestert, straffet og utvist.⁴³

Menneskehandel kan få store konsekvenser for barnet. Barnet kan utvikle psykiske, fysiske, emosjonelle og sosiale vansker. Det er også risiko for at barnet utvikler psykososiale problemer, som depresjoner, angst, antisosial oppførsel og misbruk.⁴⁴

⁴² Q-11/2006B, (2006),s. 9

⁴³ Karlén, Helena et.al, (2009),s. 67

⁴⁴ Karlén, Helena et.al., (2009),s. 113

3 Menneskehandel i norsk lov: Straffeloven § 224

Selv om den rettslige håndteringen av menneskehandel i Norge ikke vil bli redegjort for videre i oppgaven, vil del 3 her gjennomgå vilkårene for at menneskehandel foreligger. Det er straffeloven § 224 som danner grunnlaget for når et barn er å anse som offer for menneskehandel. Oppgaven omhandler bistand, beskyttelse og oppholdsstatus til barn som er ofre for menneskehandel. Straffeloven § 224 vil derfor danne grunnlaget og være en forutsetning for de tilbud Norge gir til barnet.

Etter Palermoprotokollen artikkel 5 skal Norge ”vedta de lover (...) som er nødvendige for å fastsette som lovbrudd atferden nevnt i artikkel 3 (...)”. Artikkel 3 legaldefinerer handel med mennesker.⁴⁵ Legaldefinisjonen inneholder tre vilkår som må være oppfylt for at handel med mennesker foreligger. For det første må det foreligge en *utført* handling⁴⁶, som

⁴⁵ Palermoprotokollen, artikkel 3:

”a) <<handel med mennesker>>: rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av personer, ved hjelp av trusler om bruk av vold eller bruk om vold eller andre former for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller å motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person, med sikte på utnyttning. Utnytting skal som et minimum omfatte utnyttning av andres prostitusjon eller andre former for seksuell utnyttning, tvangsarbeid eller tvangstjenester, slaveri eller slaverilignende praksis, trelldom eller fjerning av organer,
b) samtykke fra et offer for handel med mennesker til den tilsiktede utnyttningen nevnt i bokstav a) i denne artikkel skal være uten betydning der noen av midlene nevnt i bokstav a) er brukt
c) rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak av et barn med sikte på utnyttning skal anses som <<handel men mennesker>> selv om ingen av midlene nevnt i bokstav a) i denne artikkel er brukt,
d) «barn»: person under 18 år.”

⁴⁶ Palermoprotokollen, artikkel 3,1.ledd, litra a): ”rekruttering, transport, overføring, husing eller mottak ”

ble utført med ett av *midlene*⁴⁷ definisjonen oppstiller som alternativer. Handlingen må ha til *formål å utnytte*⁴⁸ en annen person. Vilkårene etter artikkel 3 er kumulative.

Kriminaliseringen av menneskehandel ble nedfelt i tiltak 17 i *Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn (2003-2005)*. Handlingsplanen viser til at Justisdepartementet skal fremme en ”proposisjon om et eget straffebud mot menneskehandel”.

Straffeloven § 224 ble innført for å gjennomføre Norges forpliktelser etter Palermoprotokollens artikkel 5, jf. artikkel 3.⁴⁹ Straffebudet kriminaliserer menneskehandel ved at de ulike elementene i definisjonen i Palermoprotokollen artikkel 3 ble gjort straffbare etter norsk lov. Straffeloven § 224 inneholder ingen legaldefinisjon av menneskehandel, men oppstiller flere vilkår som må være oppfylt for at straffesanksjon for menneskehandel skal kunne gjøres gjeldende.

3.1 ”utnytter en person (...) eller som forleder en person”

I første straffealternativ karakteriseres atferden til gjerningspersonen ved at vedkommende ”utnytter en person” ved hjelp av et tvangsmiddel for å oppnå ett av lovens oppstilte formål. Vilkåret, ”utnytter en person”, tilsier at personen må bruke barnet for selv å oppnå en fordel.⁵⁰ Denne fordelen kan bestå av både direkte eller indirekte økonomisk begunstigelse, gjentjeneste eller for å sikre seg en bestemt posisjon i miljøet.

⁴⁷ Palermoprotokollen, artikkel 3,1.ledd, litra a): ” ved hjelp av trusler om bruk av vold eller bruk om vold eller andre former for tvang, av bortføring, av bedrageri, av forledelse, av misbruk av myndighet eller av sårbar stilling eller av å gi eller å motta betaling eller fordeler for å oppnå samtykke fra en person som har kontroll over en annen person”.

⁴⁸ Palermoprotokollen, artikkel 3,1.ledd, litra a): ” med sikte på utnytting”

⁴⁹ For videre lesing om kriminaliseringen av menneskehandel se: Myrdal, Marte, Trafficking - straffeloven §224, (2005)

⁵⁰ Ot.prp.nr. 62(2002-2003),s. 97

Videre i § 224, 1.ledd skal den som ”forleder en person til å la seg bruke til slike formål” som nevnt i 1.ledd, litra a) til d) straffes på samme måte. Forledelsen er et selvstendig straffealternativ, som vedkommende kan bli straffet på bakgrunn av. Med forledelse menes her at gjerningspersonen har lurt, overtalt eller ført barnet bak lyset til å bli med på noe som barnet ellers ikke ville blitt med på.⁵¹ Gjerningspersonen kan både ha utnyttet og forledet barnet. Straffealternativene vil da gli over i hverandre. Her har den som forledet barnet inn i situasjonen også utnyttet barnet.

3.2 ”vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd”

Det er et vilkår at utnyttelsen er fremkalt ved ett av lovens fire oppstilte tvangsmidler. Disse fire er; ”vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd”, jf. 1.ledd, 1.punktum. ”Vold” og ”trusler” skal tolkes som i straffeloven §§ 227 og 228. Der gjerningspersonen gjør ”misbruk av sårbar situasjon”, blir offeret utnyttet i en situasjon der vedkommende ikke har noe reelt og akseptabelt valg, annet enn å underkaste seg gjerningspersonen.⁵² Eksempel på ”utilbørlig atferd” kan være å produsere arbeidsannonser og ekteskapsannonser som er falske, med det formål å lure offeret inn i menneskehandel.⁵³ Et annet eksempel kan være *debt bondage*.

3.3 Formål med handlingen

Utnyttelsen av person ved hjelp av tvangsmiddel, eller forledelsen, må oppfylle ett av lovens oppstilte formål i 1.ledd, litra a) til d).

⁵¹ Ot.prp.nr. 62(2002-2003),s. 97

⁵² Ot.prp.nr. 62 (2002-2003),s. 97

⁵³ Ot.prp.nr. 62 (2002-2003),s. 97-98

”a) prostitusjon eller andre seksuelle formål”:

Forarbeidene viser at prostitusjon her skal tolkes på samme måte som i straffeloven § 202, 3.ledd.⁵⁴ Denne bestemmelsen legaldefinerer prostitusjon ved ”at en person har seksuell omgang eller handling med en annen mot vederlag”. Hvordan vederlaget blir ytt er uten betydning. I forarbeidene er det vist til at det kan handle om penger, motytelser, narkotika og andre mer eller mindre kostbare gjenstander.⁵⁵ Ordlyden ”andre seksuelle formål” tar ikke sikte på å ramme den seksuelle handlingen i seg selv, men det å utnytte noen til å utføre slike handlinger. Forarbeidene nevner som eksempler her pedofilisering på internett eller å formidle ekteskap med kvinner som har barn, hvor det egentlige formålet med ekteskapet er å utnytte barnet seksuelt⁵⁶

”b) tvangsarbeid eller tvangstjenester, herunder tigging”,

I begrepet ”tvangsarbeid” ligger at barnet ikke frivillig har valgt å tre inn i arbeidsforholdet, eller ikke frivillig kan tre ut av arbeidsforholdet.⁵⁷

Med ”tigging” menes å be andre om penger eller andre goder. Både alminnelig tigging, såkalt ”betling”, og mer kvalifisert form for tigging, hvor personen opptrer truende eller plagsomt, er omfattet av bestemmelsen.⁵⁸

Tvangstjenester skal omfatte situasjoner som ikke er tigging i alminnelig forstand, men som har klare likhetstrekk. Eksempler på tvangstjenester er gatemusikanter og salg av gjenstander på gaten. I forarbeidene er det uttrykt at det kan ”tenkes andre liknende former for «tjenester» som ytes, men som ikke naturlig kan karakteriseres som tigging”.⁵⁹

⁵⁴ Ot.prp.nr.62 (2002-2003),s. 98

⁵⁵ Ot.prp.nr.28 (1999-2000),s. 165

⁵⁶ Ot.prp.nr.62 (2002-2003),s. 98

⁵⁷ Ot.prp.nr.62 (2002-2003),s. 98

⁵⁸ Ot.prp.nr.50 (2005-2006),s. 10

⁵⁹ Ot.prp.nr.50 (2005-2006),s. 11

”c) krigstjeneste i fremmed land”,

Bestemmelsen her kommer til anvendelse uavhengig av om det er krigstjeneste i krig eller fredstid.

”eller d) fjerning av vedkommendes organer, ”

Bestemmelsen her omfatter både gjerningsperson som bortfører barn for å fjerne organer for salg til medisinsk bruk, og de som misbruker et barn i sårbar situasjon til å donere organer, for eksempel en nyre.⁶⁰

3.4 ”under 18 år”

Hvor offeret er ”under 18 år”, altså barn, er det etter 3.ledd satt lavere terskel for å bli straffeansvarlig etter § 224. Unntaket gjør seg gjeldende dersom en person under atten år er utnyttet til en handling ”som nevnt i første eller annet ledd”. Da vil straffebudet være brutt uavhengig av om ”vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd er anvendt”. Siden straffeloven § 224 ikke krever bruk av tvangsmidler overfor barn, vil terskelen være lavere for å bli ansett som offer for menneskehandel for barn enn for voksne.

3.ledd stiller videre krav om at villfarelse om barnets alder ikke vil ”utelukke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger”. Gjerningspersonen kan dermed ikke unndra seg straff med unnskyldning om at personen trodde barnet var eldre enn atten år. Straffeskyld vil kunne falle bort dersom gjerningspersonen var aktsom, for eksempel sjekket identifikasjonspapirer eller gjorde andre tiltak for å forsikre seg om at barnet var over atten år. Dersom barnet likevel viser seg å være under atten år, og gjerningspersonen har vært aktsom, vil det kunne fritta fra straff.

⁶⁰ Ot.prp.nr. 62 (2002-2003),s. 98

3.5 "Grov menneskehandel"

Det sondres mellom simpel og grov menneskehandel i § 224. Strafferammen skjerpes ved grov menneskehandel, fra maksimumsrammen på 5 år ved simpel, til 10 år ved grov menneskehandel. Ved vurderingen av om grov menneskehandel foreligger stiller loven opp noen momenter som det skal "særlig legges vekt på", jf. 4.ledd. Ett av disse momentene er om den som ble utsatt for handlingen "var under 18 år". Dette vil altså være et moment som gis tyngde, og gjør at menneskehandel med barn lettere kan ses på som grov, enn ved menneskehandel med voksne. Andre momenter er om det ble anvendt grov vold eller tvang, eller om handlingen gav betydelig utbytte. Det er ikke krav etter loven at tvangsmiddel anvendes overfor barnet for at menneskehandel skal foreligge, men det er et moment som vil bidra til at menneskehandelen blir ansett som grov.

I likhet med 3.ledd er også her "villfarelse om alder (...) uten betydning, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte". Villfarelse vil heller ikke her kunne være unnskyldende, med mindre gjerningspersonen har utvist den korrekte aktsomhet.

4 Norges internasjonale forpliktelser, barnekonvensjonen og Regjeringens handlingsplaner

Ved ratifiseringen av Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon forpliktet Norge seg til å oppfylle de ansvar som følger av tekstene.

Ett av formålene med Palermoprotokollen er å ”beskytte og bistå ofrene for [menneskehandel], med full respekt for deres menneskerettigheter”.⁶¹

Del II i protokollen handler om ”Beskyttelse av ofre for handel med mennesker”, og inneholder artikler om bistand og beskyttelse, status til ofre og hjemsendelse av ofre, jf. artikkel 6 til 8.

Artikkel 6 i Palermoprotokollen forplikter Norge til å gi ”bistand til og beskyttelse av ofre for handel med mennesker”. Artikkelen viser til flere typer beskyttelse og bistand. Ulike typer er: beskyttelse av privatliv og identitet; opplysninger og synspunkter til ofre for handel; fysisk, psykisk og sosial restitusjon; fysisk sikkerhet og erstatning.

Som vist til i del 1.2 i oppgaven vil ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon” etter artikkel 6, 3.ledd og ”fysisk sikkerhet” etter artikkel 6, 4.ledd vil bli behandlet senere i oppgaven. Barns særlige behov etter 4. ledd vil også bli behandlet.

Etter Palermoprotokollen artikkel 6, 3.ledd skal Norge vurdere å gjennomføre tiltak med ”sikte på fysisk, psykisk og sosial restitusjon” av barn utsatt for handel, og ”særlig sørge for” den bistanden som er nedfelt i litra a) til d). Ordlyden ”særlig sørge for” viser til at det er bistand Norge spesielt skal ta sikte på å innføre, men det er ikke en uttømmende liste.

⁶¹ Palermoprotokollen artikkel 2,1.ledd, litra b)

Norge kan innføre supplerende bistand og beskyttelse. Hensikten med å iverksette disse tiltakene er å oppfylle formålet med bestemmelsen, nemlig ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon”, jf. ”sikte på”.

Ordlyden ”vurdere” viser at det ikke er et absolutt krav etter bestemmelsen å gjennomføre alle bistandsområdene bestemmelsen oppstiller. Bestemmelsen gir norske myndigheter stor frihet til å gjennomføre de tiltak som Norge ønsker.

I ”egnede saker” skal tiltakene gjennomføres i ”samarbeid med ikke-statlige organisasjoner, andre aktuelle organisasjoner og andre deler av det sivile samfunnet”, jf. artikkel 6, 3.ledd.

Etter protokollens artikkel 6, 5.ledd skal Norge ”bestrebe” seg på å gi barnet ”fysisk sikkerhet”.

Europarådets konvensjon har et lignende formål som Palermoprotokollen. Formålet er å ”beskytte menneskerettighetene til personer som er ofre for menneskehandel, [og] utarbeide en helhetlig ramme for beskyttelse av og bistand til ofre og vitner som samtidig sikrer likestilling mellom kvinner og menn,(...)”.⁶²

I kapittel III i konvensjonen er det nedfelt bestemmelser om ”Tiltak for å beskytte og fremme ofres rettigheter (...)”.

Konvensjonens artikkel 12 omhandler ”bistand til ofre”. Bestemmelsen forplikter Norge til å gi ulike typer bistand som; fysisk, psykisk og sosial restitusjon; sikkerhet og beskyttelse; medisinsk bistand; sysselsetting, yrkesopplæring og utdanning; og samarbeid mellom etater som yter bistand. Fire av bistandstypene vil bli behandlet videre i oppgaven.

Etter artikkel 12, 1.ledd skal Norge videre ”vedta de lover eller treffe andre vedtak som er nødvendige for å bistå ofre med deres fysiske, psykiske og sosiale restitusjon”. Ofre for

⁶² Europarådets konvensjon artikkel 1,1.ledd, litra b)

menneskehandel befinner seg ofte i en situasjon som er usikker og sårbar.⁶³ Artikkel 12 inneholder flere områder som bistanden ”minst [skal] omfatte”, jf. 1.ledd, litra a. til f.. Ordlyden ”minst omfatte” viser her til at det ikke er en uttømmende liste, men et minimumskrav. Norge står derfor fritt til å yte en mer omfattende bistand enn konvensjonen uttrykker.⁶⁴

2.ledd forutsetter at Norge tar ”behørig hensyn” til barnets behov for sikkerhet og beskyttelse.

Det er de barna som er identifisert som ofre etter konvensjonens artikkel 10 som har krav på beskyttelse og bistand etter artikkel 12, jf. ”bistå ofre” i artikkel 12, 1.ledd. De har krav på assistanse etter alle ledd i artikkelen. Under prosessen med å identifisere barnet vil barnet også ha krav på assistanse etter artikkel 12, 1.ledd og 2.ledd, dersom det er ”rimelig grunn til å tro” at barnet er et offer, jf. artikkel 10, 2.ledd.

I barnekonvensjonen reguleres virkeområdet i artikkel 2. Konvensjonen gjelder for ”ethvert barn innenfor [Norges] jurisdiksjon”. Det vil si at den gjelder uavhengig av om barnet rettslig er lovlig eller ikke i Norge. Det avgjørende er om barnet faktisk er innenfor Norges jurisdiksjon.

Barn er alle personer ”under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet”, jf. barnekonvensjonen artikkel 1. I Norge er umyndighetsalderen atten år etter vergemålsloven § 1.

Etter barnekonvensjonen skal ”barnets beste være et grunnleggende hensyn” i alle handlinger som berører barnet, og som Norges myndigheter utfører, jf artikkel 3, 1.ledd.⁶⁵

⁶³ Explanatory Report, (2005),s. 47

⁶⁴ Explanatory Report, (2005),s. 48

⁶⁵ Artikkel 3,1.ledd: ”Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.: ”

Norges myndigheter kan være lovgivende organ, domstoler, administrative myndigheter eller offentlige og private velferdsorganisasjoner.

Barnets beste skal være ”et [uthevet her]grunnleggende hensyn” etter artikkel 3, 1. ledd. Dette vil si at det ikke skal tolkes som *det* grunnleggende hensyn. Konvensjonen skal her tolkes slik at ”barnets beste” alltid skal tas med i vurderinger som berører barnet. Det er derimot ikke gitt at barnets beste nødvendigvis skal være det avgjørende for utfallet.⁶⁶

Regjeringen har utarbeidet tre handlingsplaner for å oppfylle forpliktelsene etter Palermoprotokollen. *Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn (2003-2005)* kom i 2003. Handlingsplanen ville ”møte de etiske, sosiale og rettslige utfordringene menneskehandel fører med seg.”⁶⁷ For å sikre kontinuiteten i arbeidet lanserte Regjeringen i 2005 en ny *handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)*.⁶⁸ Regjeringen anerkjenner her at den første handlingsplanen har gitt resultater, men også tydeliggjort at ”menneskehandel er et sammensatt problem som ikke kan bekjempes med enkle virkemidler”.⁶⁹

I 2006 utarbeidet regjeringen en tredje handlingsplan, *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2006-2009): Stopp menneskehandel* (heretter: handlingsplanen).⁷⁰ Handlingsplanen tok utgangspunkt i de tidligere handlingsplanene, og hadde også Palermoprotokollen som bakgrunn. Europarådets konvensjon var på dette tidspunkt signert, men ikke ratifisert.

⁶⁶ Høstmølingen, Njål, note 3

⁶⁷ Regjeringens handlingsplan (2003-2005),s.1

⁶⁸ Regjeringens handlingsplan (2005-2008), forord.

⁶⁹ Regjeringens handlingsplan (2005-2008),s.1

⁷⁰ Virketiden for denne handlingsplanen var 2006 til 2009. Det utarbeides ny handlingsplan som etter planen skal være ferdig sommeren 2010.

Handlingsplanen har 6 hovedmål med totalt 37 tiltak. Hovedmålene er respektive at regjeringen vil:

bekjempe alle former for menneskehandel nasjonalt og internasjonalt gjennom tiltak som;

- begrenser rekruttering og etterspørsel
- sikrer ofrene et tilpasset tilbud om bistand og beskyttelse
- sikrer at barn som er ofre for menneskehandel får tilrettelagt oppfølging
- gir økt avdekking og straffeforfølgelse av menneskehandlere
- gir økt kunnskap og styrket tverrfaglig samarbeid
- styrker internasjonalt rammeverk og samarbeid.⁷¹

Det mest relevante for problemstillingen i denne oppgaven er hovedmålene ”sikrer ofrene et tilpasset tilbud om bistand og beskyttelse”, og ”sikrer at barn som er ofre for menneskehandel får tilrettelagt oppfølging”.

⁷¹ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 4

5 Identifisering av barn som mulige ofre for menneskehandel

Et generelt ansvar for å identifisere ofre for menneskehandel påligger alle førstelinjetjenester slik som politi, helse- og sosialtjenesten og utdannings- og utlendingsmyndighetene. Samme ansvar påligger institusjoner, organisasjoner og enkeltmennesker. Politiet, utlendingsmyndighetene og barnevernet er imidlertid uttrykkelig pålagt en plikt til å vurdere om en person kan defineres som offer for menneskehandel.⁷²

Det er ikke enkelt å identifisere barn som er utsatt for menneskehandel. Tiltak 6 og tiltak 14 i handlingsplanen innebar at det skulle utarbeides indikatorlister for identifisering av ofre for menneskehandel, og i tillegg en egen indikatorliste for barn. Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (heretter: KOM) har, i samarbeid med andre etater, utarbeidet *Veileder - Identifisering av mulige ofre for menneskehandel*. I tillegg er det utformet tre indikatorlister som skal anvendes som supplement, hvorav den ene gjelder utnyttelse av barn.⁷³

I *Veileder – Identifisering av mulige ofre for menneskehandel* er formålet med å identifisere mulige ofre for menneskehandel å:

- bidra til å stoppe/forebygge grov utnyttning
- sikre at personen får informasjon om sine rettigheter til bistand og beskyttelse
- henvise personen til rette instanser for videre spesialisert assistanse (for voksne kreves det samtykke fra personen selv)

⁷² St.prp.nr.2,(2007-2008), s. 8-9

⁷³ Disse tre er: Menneskehandel: Utnyttelse av barn, Menneskehandel: Utnyttelse i prostitusjon og andre seksuelle formål, Menneskehandel: Utnyttelse i tvangsarbeid og tvangstjenester, herunder tigging

- overholde meldeplikt til barnevernet.⁷⁴

Under de 4 formålene er det oppstilt en rekke generelle indikatorer for ofre for menneskehandel. De generelle indikatorene er utformet med sikte på bruk overfor både voksne og barn. Hvor mange eller få indikatorer som foreligger, vil kunne variere fra situasjon til situasjon. Fravær eller tilstedeværelse av indikatorer vil verken kunne bekrefte eller avkrefte tilfeller.⁷⁵

Indikatorene er av varierende art. Noen av indikatorene er knyttet opp mot definisjonen av menneskehandel; hvor tvang, forledelse, sårbar situasjon, vold og trusler utgjør en del av situasjonen. Der barnet utfører virksomhet mot fri vilje, er bundet av gjeld, har tegn til stress og frykt, eller lider av skader, er eksempler på indikatorer. Andre indikatorer er knyttet opp til barnets levetilstand og miljø. Indikatorer her er eksempelvis uverdige boforhold, barnet mottar lite eller ingen inntekt, eller utsettes for hyppig relokalisering til andre steder.⁷⁶

For barn er det utviklet egne indikatorer på om barnet blir utnyttet til menneskehandel, som skal supplere de generelle indikatorene. Indikatorer kan være der barnet er engasjert i virksomhet som er uegnet for barn, reiser uten følge, har avvikende normaloppførsel, svekket fysisk form, og at historien barnet forteller har åpenbare usannheter eller feil.⁷⁷

⁷⁴ Veileder – identifisering av mulige ofre for menneskehandel, 2008,s. 7

⁷⁵ Veileder – identifisering av mulige ofre for menneskehandel, 2008,s. 10

⁷⁶ Veileder – identifisering av mulige ofre for menneskehandel, 2008,s. 10, og for videre lesing om indikatorer på menneskehandel.

⁷⁷ Menneskehandel: Utnyttelse av barn, 2008,s. 2, og for videre lesing om indikatorer av handel med barn.

6 Melding til barnevernet

En forutsetning for at barnet skal kunne dra nytte av Norges forpliktelser er at barnet blir fanget opp av hjelpeapparatet. Det forutsetter at instanser som har kjennskap til barnets situasjon melder fra til barnevernet ved bekymring.⁷⁸ Asylmottak, politi, helsetjenester og oppsøkende virksomheter er de som oftest kommer i kontakt med mulige ofre for menneskehandel først.⁷⁹ Erfaringer har vist at barn er kommet alene til landet, eller med påstått familie, og hvor det har vist seg at barna i ettertid ikke har hatt noe slektskap til reisefølget.⁸⁰

Det er også erfart at barn er i transitt i Norge⁸¹, og da kun vil være her i en begrenset periode. For å minimere risikoen for at barnet skal forsvinne eller bli utsatt for overgrep er det viktig å handle raskt. Det oppstår da et umiddelbart behov for å sørge for at barnet kommer seg ut av menneskehandelssituasjonen.⁸²

⁷⁸ Q-1094 B, (2006),s. 2

⁷⁹ Q-11/2006B, (2006),s. 8

⁸⁰ Q-11/2006B, (2006),s. 9

⁸¹ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 3

⁸² Høringsnotat, (2009),s. 5

6.1 Meldeplikt til barnevernet

Etter handlingsplanens tiltak 17 skal ”statlige asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere (...) melde fra til barnevernet om det har mistanke om menneskehandel med mindreårige”. Tiltaket er her dekket av ordlyden i lov av 17.juli 1992 nr 100 om barneverntjenester (heretter: barnevernloven) § 6-4, 2.ledd. Her skal offentlige myndigheter ”av eget tiltak (...) gi opplysninger til (...) [barnevernet] når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt (...), eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker (...)”. Oppholdssted i denne sammenheng likestilles med hjemmet.⁸³ Loven pålegger videre organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune å gi barnevernet opplysninger, da disse regnes som ”like med offentlige myndigheter”, jf. § 6-4, 2.ledd, 2.punktum. Visse yrkesgrupper har også plikt etter loven til å gi opplysninger til barnevernet, jf. § 6-4, 3.ledd.

Ved vurderingen av om det foreligger ”alvorlig omsorgssvikt” etter § 6-4, 2.ledd er §§ 4-10 til 4-12 vurderingskriterier som legges til grunn. Personen har meldeplikt dersom det er ”grunn til å tro at det foreligger en situasjon som beskrevet i dem”.⁸⁴

Ved vurderingen av om barnet har vist ”vedvarende alvorlige atferdsvansker” skal vurderingskriteriene i § 4-24 legges til grunn.

Ordlyden ”skal” i § 6-4 viser at offentlige myndigheter har meldeplikt til barnevernet. Den lovpålagte plikten er ”begrunnet i barnevernets behov for opplysninger”.⁸⁵ At det dreier seg om en plikt gir det utslag at vedkommende, som har plikt etter loven, ikke kan avgjøre om den vil melde fra eller ikke. Dersom vilkårene i loven er oppfylt, skal melding sendes

⁸³ Q-11/2006B, (2006),s. 11

⁸⁴ Ofstad, Kari et.al., (2009),s. 322

⁸⁵ Q-1094 B, (2006),s. 2

umiddelbart. At vedkommende selv vil forsøke å avhjelpe barnet gir ikke grunnlag for å unnlate å opplyse barnevernet.⁸⁶ Det kreves kun mistanke for at plikten skal tre inn, jf. ”grunn til å tro”.

Vurderingsvilkårene i bestemmelsen har en høy terskel. Barnet må være utsatt for mishandling, alvorlige omsorgsvikt eller vist vedvarende alvorlige atferdsvansker. Noen barn som er offer for menneskehandel blir mishandlet eller utsatt for alvorlig omsorgssvikt av bakmennene, andre ikke.

Som nevnt i del 2.3 kan barn som blir utsatt for menneskehandel utvikle ulike vansketyper slik som angst og depresjoner. Barnet, som er mulig offer for handel, kan også allerede ha blitt utnyttet til et av formålene i straffeloven § 224. Dersom barnet lever sammen med menneskehandlerne er sannsynligheten større for at vilkårene i loven er oppfylt, enn der barnet lever i et asylmottak. Man må forvente at barn i asylmottak ikke blir mishandlet eller opplever alvorlig omsorgssvikt som vil oppfylle lovens ordlyd. Har barnet kommet rett til mottak, er det sjanser for at barnet ikke er blitt utnyttet til et av formålene i straffeloven § 224.

Et problem inntreer i de tilfeller der det er fare for at barnet forsvinner. Brynjar Nilsen i Redd Barna uttaler til Fontene at bakmennene gjerne benytter seg av asylmottakene som et smutthull i systemet. Barna kommer til asylmottaket, men skal etter kort tid rømme derfra ”for så å settes inn i inntektsgivende arbeid”⁸⁷. Ved at barnet rømmer til bakmennene, og blir utnyttet til et av formålene i straffeloven § 224, kan barnet lettere bli utsatt for mishandling eller alvorlig omsorgssvikt, eller utvikle alvorlige atferdsvansker. Faren er at dette aldri blir oppdaget.

Det er kun plikt etter loven å gi opplysninger på eget initiativ når det er grunn til å tro at barnet faktisk blir utsatt for vilkårene etter loven, og ikke når det er grunn til å tro at det er fare for at barnet kommer til å bli utsatt for vilkårene.

⁸⁶ Q-1094 B, (2006),s. 3

⁸⁷ Viggen, Eirik D., (2010), s. 7

Det kan like fullt være menneskehandel etter straffeloven § 224, selv om barnet ikke blir mishandlet, utsatt for alvorlig omsorgssvikt eller har alvorlige atferdsvansker etter barnevernslovens kriterier. Ved at det foreligger en høy terskel for at barnevernlovens vilkår er oppfylt, kan det være fare for at en del barn som er ofre for handel, ikke blir fanget opp av barnevernet. Det er her nødvendig at de ulike meldepliktige instanser utviser skjønn.

Uteseksjonen i Oslo uttaler til Fontene at de observerer at mindreårige selger narkotika på gaten i Oslo. De ”er ikke i tvil om at mange er utsatt for menneskehandel”.⁸⁸ Det er imidlertid vanskelig å skaffe informasjon om disse barna. Uteseksjonen har ikke informasjon om hvor de bor eller hvilke voksenpersoner de omgås. Voksne hindrer også uteseksjonen i å ta kontakt med barna. Uten informasjon om barnet vil det være vanskelig å få et innblikk i om vilkårene etter loven er oppfylt slik at meldeplikt gjør seg gjeldende.

6.2 Innkomne meldinger

Etter barnevernloven § 4-2 skal barnevernet ”snarest (...) gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3”. Paragrafen setter en absolutt frist på en uke for å gjennomgå meldingene og vurdere om undersøkelse skal gjennomføres. Meldingene kan komme fra de som har meldeplikt etter § 6-4, private eller fra observasjoner fra ansatte i barnevernet.⁸⁹ Det er ingen plikt til å undersøke alle meldinger. Meldingens seriøsitet og alvorlighetsgrad og ressurser hos barnevernet må vurderes.⁹⁰ Ett av problemene barnevernet har er i følge menneskehandelteamet (MH) på Hvalstad transittmottak, at ”barnevernet mangler kunnskap nok til å fange opp barna”.⁹¹

⁸⁸ Viggen, Eirik D., (2010),s 9

⁸⁹ Q-11/2006B, (2006),s. 9

⁹⁰ Hove, Harald, (2008), note 62,s. 2084,

⁹¹ Referert i: Viggen, Eirik D., (2010),s. 8

Det er også tidkrevende og kostbart å identifisere barna. ”Det er mye billigere å se en annen vei” uttaler Guri Emilie KaNavin fra Hvalstad mottak til Eirik Viggen.

Fontene anfører, på bakgrunn av opplysninger fra UDI, at det i 2009 forsvant 71 barn fra mottakene for enslige mindreårige.⁹² I tidsrommet 2000 til 2008 forsvant rundt 600 enslige mindreårige. Faren for at endel av disse barna har forsvunnet ut i menneskehandel er til stede. Barnet kan ha fått instruksjon om å kontakte bakmennene dersom myndighetene tar kontakt⁹³, eller har fått beskjed om å rømme, fra for eksempel asylmottak.⁹⁴ I slike tilfeller vil det være fare for at barnet allerede har forsvunnet innen den en ukes frist som loven oppstiller.

I akuttsituasjoner kan det ikke stilles like strenge krav til grundigheten i saksbehandlingen som i saker hvor situasjonen ikke er like akutt, men et visst minimumsnivå av kvalitet i saksbehandlingen vil være påkrevet også her. Hensynet til god og forsvarlig saksbehandling trekker naturligvis i retning av å bruke god tid på å vurdere saken, slik at relevante undersøkelser blir gjort og riktige tiltak satt inn.⁹⁵

Der det er risiko for at barnet kan forsvinne før barnevernet får fanget dem opp, må meldingene behandles raskt. Barn forsvinner fra asylmottak mens barnevernet forbereder sak på det respektive barnet, påpeker Monica Bårnes i barnevernet i Asker. Hun sier til Fontene at ”staten burde bygge opp skikkelige mottak for disse barna med spisskompetanse på menneskehandel. Det blir feil når ungene er avhengig av å komme seg over i barnevernet for å få hjelp”.⁹⁶ Leder for Tverrfaglig operativt team i Oslo (heretter: TOT), Jorun Bøhn, uttaler at det virker som om barnevernet ikke har til hensikt å svikte barna, men at de heller ikke ivrer etter å ta tak i disse barna. Hun sier at sannsynligheten for at barnet treffer på en med mye erfaring på menneskehandel er liten, da det er

⁹² Viggen, Eirik D., (2010),s. 8

⁹³ Høringsnotat, (2009),s. 5

⁹⁴ Viggen, Eirik D., (2010), s. 7

⁹⁵ Q-11/2006B, (2006),s. 13

⁹⁶ Referert i: Viggen, Eirik D., (2010),s. 10

saksbehandleren som er ledig til enhver tid som får saken. Saksbehandleren kan kontakte TOT, men det er opp til saksbehandleren selv å gjøre dette.⁹⁷

Når det ikke foreligger noen plikt for barnevernet til å undersøke alle meldinger, og barnevernets ressurser skal tas med i betraktningen, kan det fort glippe barn ut av systemet. Eirik Dahl Viggen uttaler at det mangler et sentralt apparat for barn i Oslo. Sakene blir fordelt på ett av de femten forskjellige bydelskontorene.⁹⁸ Ifølge Viggen er det tilfeldigheter som avgjør hvilket bydelskontor som får ansvaret for barnet. Uteseksjonen i Oslo og politiet skal rapportere til barnevernet om hvor barnet nøyaktig ble observert, og barnet blir deretter fordelt til det bydelskontoret som dekker observasjonsstedet.⁹⁹ I følge kommunikasjonssjef Kjetil Hillestad i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er det barnevernet og fylkesnemnda lokalt som har ansvaret for å fange opp disse barna, ikke staten. ”Det er opp til hver kommune å organisere ei finmasket førstelinje. Ingen enheter har regionovergripende ansvar, og det er frivillig for kommunene å kontakte kompetansemiljøene”, uttaler han til Fontene.¹⁰⁰

6.3 Trusselvurdering

Når barnevernet får mistanke om at et barn er utsatt for menneskehandel skal barnevernet i ”samarbeid med politiet (...) få vurdert [barnets] risikosituasjon og behov og få iverksatt de nødvendige tiltak for å sikre og ivareta [barnet] på best mulig måte”.¹⁰¹ Politiet skal utarbeide en trusselvurdering og gir etter denne anbefaling til barnevernet om hvilke tiltak

⁹⁷ Referert i: Viggen, Eirik D., (2010),s. 10

⁹⁸ Viggen, Eirik D., (2010),s 10

⁹⁹ Viggen, Eirik D., (2010),s. 10

¹⁰⁰ Viggen, Eirik D., (2010),s 9

¹⁰¹ Q-11/2006B, (2006),s. 8

som bør iverksettes. Trusselvurderingen har betydning for barnevernets hensyntagen av *om* det skal iverksettes tiltak etter barnevernloven og *hva* tiltaket skal omfatte.¹⁰²

Ut fra undersøkelser og vurdering av om det skal iverksettes etterforskning, er politiet den instans som har ” best grunnlag for og kompetanse til å vurdere trusselbildet i forhold til et barn som kan være utsatt for menneskehandel”.¹⁰³ Samarbeid mellom politi og barnevern er viktig. Politiet kan se sider ved situasjonen som barnevernet ikke ser, og omvendt.

Det at politiet skal utarbeide trusselvurdering som barnevernet skal ta i betraktning når sistnevnte treffer vedtak, tilsier at politiet bør gi vurderinger som er tilpasset barnevernets lovverk. Dette forutsetter at politiet har kjennskap til dette lovverket.

Politiet etterforsker saken med menneskehandel etter § 224 som hjemmel, mens barnevernet skal treffe tiltak med hjemmel i barnevernloven. Den objektive bevisbyrden i politiets etterforskning av om det foreligger en straffbar handling, og om skal tas ut tiltale, er større enn ved barnevernets vurdering av om tiltak etter barnevernloven skal iverksettes. Alminnelig sannsynlighetsovervekt skal legges til grunn som beviskrav i barnevernssaker.¹⁰⁴ Ved alminnelig sannsynlighetsovervekt må det være mer sannsynlig at lovens vilkår er oppfylt, enn at de ikke er. I straffesaker er grunnregelen om bevisbyrde ”klar og uomtvistet”, og det skal legges til grunn en høy grad av sannsynlighet.¹⁰⁵ Dette er i samsvar med *in dubio pro reo*-regelen, hvor det presumeres uskyld til det motsatte er bevist. Det kreves da en høy sannsynlighet for at politiet skal oppfylle beviskravet i straffeloven § 224, og at menneskehandel foreligger. Det kan forekomme tilfeller der politiet ikke har bevis nok til å oppfylle beviskravene i straffeloven i dette straffebudet, og

¹⁰² Høringsnotat, (2009),s. 8

¹⁰³ Høringsnotat, (2009),s. 22

¹⁰⁴ Høringsnotat, (2009),s. 22

¹⁰⁵ Hov, Jo, (2007),s 349

vil henlegge saken. Det kan da være fare for at barnevernet ikke undersøker saken nærmere.¹⁰⁶

At politiet konkluderer med at det ikke foreligger menneskehandel, er ikke nødvendigvis da et bilde av realiteten, men et bilde av for svake bevis. Vilkårene etter barnevernloven krever ikke at barnet er verifisert som offer for handel for at det skal treffes tiltak overfor barnet. Selv om politiets bevis er for svake til at det foreligger menneskehandel, kan bevisene være sterke nok til å treffe vedtak etter barnevernloven. Dersom barnevernet i for stor grad bygger sin avgjørelse på politiets trusselvurdering, vil det kunne skje at barn glipper ut at systemet. Dette tilsier at barnevernet i slike situasjoner bør gjøre en egen vurdering ut fra barnevernloven.

6.4 Usikkerhet rundt barnets alder

Etter Europarådets konvensjon artikkel 10, 3.ledd skal vedkommende anses for å være barn, dersom det foreligger usikkerhet rundt barnets alder og ”det er grunn til å tro at offeret er barn”. Vedkommende skal da omfattes av ”særskilte beskyttelsestiltak” inntil riktig alder er verifisert, og i samsvar med rettigheter etter barnekonvensjonen spesielt.¹⁰⁷ Barnet er gjerne utstyrt med falske identitetspapirer eller mangler identitetspapirer, og det kan derfor være vanskelig å fastsette alderen.¹⁰⁸ Barnevernet skal ”snarest undersøke forholdet” dersom det er ”rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak” etter kapittel 4 i barnevernloven, jf. § 4-2. Fastsettelsen må skje så fort som mulig.¹⁰⁹ Hvis vedkommende er over 18 år vil barnevernloven ikke lenger gjelde, jf. barnevernloven § 1-3 ,1.ledd.

¹⁰⁶ Telefonsamtale med Birgitte Ellefsen, Leder for Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM), 26.03.2010.

¹⁰⁷ Explanatory Report, (2005),s. 46

¹⁰⁸ Karlén, Helena et.al, (2009),s.62

¹⁰⁹ Q-11/2006B, (2006),s. 9

Dersom det er mistanke om at barnet er under 18 år, skal barnet behandles som det er under 18 år, til myndighetene har undersøkt barnets rette alder.¹¹⁰ Denne prosessen kan ta tid. Når vi vet at barn forsvinner fra asylmottak, er det et presserende behov for at riktig alder fastslås raskt.

6.5 Konklusjon: Melding til barnevernet

Barnevernloven har bestemmelser som regulerer både hvordan barnevernet skal få melding om barn som er mulige ofre for handel, og hvordan disse meldingene skal gjennomgås. Hensynet til god saksbehandling og politiets samarbeid ved trusselvurdering er viktige momenter i vurderingen av om det foreligger behov for barnevernet å tre inn i situasjonen. Dette hindrer at barnevernet gjør unødvendige inngripen overfor barnet.

Det kan synes som om lovgivningen ikke er tilstrekkelig tilpasset situasjoner der det er mistanke om menneskehandel. Dersom det er fare for at barnet forsvinner før det kommer inn i systemet kan terskelen for meldeplikt virke for høy til at den omfatter alle barn som er mulige ofre for menneskehandel. Informasjon om barnet kan være vanskelig å skaffe, barnevernets ressurser skal tas med i betraktning og barnevernet har ingen undersøkelsesplikt.

Barnevernet kan ha for stor tillit til politiet ved trusselvurderingen og hvilke tiltak som skal iverksettes. Selv om bevisbyrden er for liten til at det foreligger menneskehandel, kan den være stor nok til at tiltak etter barnevernloven kan treffes. Videre er det viktig at barnets riktige alder blir fastslått raskt, slik at tiltak etter barnevernloven kan iverksettes. Problemer ved lovverket som hindrer at barnvernet ikke får tatt hånd om barnet, vil kunne svekke barnevernets mulighet til å yte ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon” etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Lovverket ligger til rette for å oppdage barn utsatt for handel. Problemet ligger i at bestemmelsene kan være vanskelig gjennomførbare i praksis.

¹¹⁰ Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel, Informasjon til deg (...), (u.å), s. 4

7 Den første bistanden til barnet

7.1 Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan

Etter Palermoprotokollen artikkel 6, 3.ledd, litra a) skal Norge sørge for ”hensiktsmessig husvære”. Hva som er ”hensiktsmessig husvære” må tolkes ut fra ordlydens vanlige betydning sett i protokollens kontekst, og i lys av dens gjenstand og formål. Barnets husvære må være hensiktsmessig for å sikre barnet ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon”. Hensiktsmessig husvære er ikke forvaringsinstitusjoner og fengsler.¹¹¹

Det er videre i Palermoprotokollen en ekstra forpliktelse overfor barn, hvor Norge skal ta hensyn til ”særlig hvilke særlige behov barn har, for (...) hensiktsmessig husvære (...) og omsorg”, jf. artikkel 6, 4.ledd.

Etter Europarådets konvensjon artikkel 12, 1.ledd, a) er Norge forpliktet til å gi ”egnet og trygt husvære” til å oppnå en ”levestandard som kan sikre [barnets] livsopphold”. Denne bistanden skal videre bistå barnet med dens ”fysiske, psykiske og sosiale restitusjon”, jf. artikkel 12, 1.ledd. Ordlyden ”husværet” innebærer ”egnet og trygt”. Hva som er egnet husvære vil avhenge av de personlige omstendighetene. Det må være egnet ut fra barnets spesielle behov, og beskytte barnet mot menneskehandlerne, slik at det føler seg trygt.¹¹² Egnet og trygt husvære skal her tolkes i lys av at det skal gi en ”levestandard som kan sikre

¹¹¹ Jordan, Ann D., (u.å),s. 17

¹¹² Explanatory Report, (2005),s. 48

[barnets] livsopphold”. Ordlyden ”sikre livsopphold” uttrykker ingen høy terskel, men et minimumskrav.

Spørsmålet her er om Norge tilbyr ”hensiktsmessig husvære” og ”egnet og trygt husvære” som sikrer fysisk, psykisk og sosial restitusjon og sikrer livsoppholdet til barn utsatt for menneskehandel. Videre er det spørsmål om Norge tar særlig hensyn til barns særlige behov for hensiktsmessig husvære og omsorg.

Regjeringen uttrykker som hovedmål i handlingsplanen at barn utsatt for menneskehandel har behov for særlig oppfølging av norske myndigheter. Barn har ”særskilte behov for beskyttelse og bistand, og de skal sikres tilrettelagt oppfølging”.¹¹³ Regjeringen presiserer derfor at det skal bli lagt særlig vekt på innsatsen mot denne gruppen. Tiltakene under dette hovedmålet gjelder å kartlegge og utdanne institusjonene og hjelpeapparatet rundt barn. Eksempelvis omtales her tiltak 12 om kartlegging av hjelpeapparatets erfaringer med oppfølging av mindreårige ofre, tiltak 13 om opplæringstilbud, og tiltak 15 om nordisk erfaringskonferanse.

Handlingsplanen presiserer at ”Lov om barneverntjenester, FNs barnekonvensjon og andre aktuelle internasjonale dokumenter om barns rettigheter skal være retningsgivende for de tiltak som iverksettes i forhold til barn”.¹¹⁴ Lov om barneverntjenester vil bli behandlet i 7.2 til 7.4, og FNs barnekonvensjon vil bli behandlet fortløpende i del 7 til 10.

7.2 Barnevernets umiddelbare ansvar for barnet: Tiltak i akuttsituasjoner

Det er ulike instanser som har ansvar for ulike deler av situasjonen når et barn er identifisert som offer for handel. Barnevernet har hovedansvaret for barnet, men både politi og utlendingsmyndighetene har ansvar for deler av situasjonen, slik som beskyttelse av

¹¹³ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 3

¹¹⁴ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 14

barnets fysiske sikkerhet og spørsmål som relaterer seg til videre opphold i Norge. Alle disse ansvarsforholdene vil bli behandlet i delene 7 til 10

Barnevernets og andre etaters ansvar for å yte trygge bosteder og oppfølging ble nedfelt i *Rundskriv Q-11/2006B*, utformet med bakgrunn i tiltak 12 i *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)*. Tiltak 12 uttaler at ”barns behov for trygge bosteder og oppfølging skal ivaretas gjennom et samarbeid mellom lokalt barnevern og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, samt andre relevante instanser”. Først og fremst ivaretar barnevernet barns behov for trygge bosteder og oppfølging, men andre myndigheter, slik som utlendingsmyndigheten, kan også ivareta behovene.¹¹⁵

I barnevernloven § 1-1 er formålet med loven ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”. Loven har videre formål å bidra til at barn og unge ”får trygge oppvekstvilkår”, jf. § 1-1. Barn som er utsatt for menneskehandel kan ofte være utsatt for omsorgssvikt, og etter ”barnevernlovens formålsbestemmelse har barnevernet plikt til å gripe inn i slike situasjoner”.¹¹⁶

Barnevernet har ansvaret for alle barn som oppholder seg i Norge, jf barnevernloven § 1-2, 1.ledd som sier at lovens virkeområde gjelder ”alle som oppholder seg i Norge”. Dette er uavhengig om barnet oppholder seg i landet over kortere eller lengre tid, eller oppholdsstatus.¹¹⁷ Det er det faktiske oppholdet som er av betydning, ikke det rettslige grunnlaget.¹¹⁸ Loven er negativt avgrenset mot barn som oppholder seg utenfor Norges grenser.¹¹⁹ Barnevernloven gjelder derfor også for barn som er utsatt for menneskehandel, uavhengig om de er i Norge på lovlig vis eller ei.

¹¹⁵ St.prp.nr.2 (2007-2008),s. 10

¹¹⁶ St.prp. nr.2 (2007-2008),s. 10

¹¹⁷ Ot.prp nr.44(1991-1992),s. 105

¹¹⁸ Hove, Harald, (2008), note5,s. 2081

¹¹⁹ Hove, Harald, 2008, note 5, 2081

Gjennomgående i barnevernloven er at prinsippet om minste inngripen skal gjøres gjeldende. Prinsippet gjør seg gjeldende ved at et tiltak overfor barnet ikke skal iverksettes dersom det finnes mindre inngripende tiltak som er tilstrekkelig overfor barnet.

Når barnevernets undersøkelser er gjennomført kan saken enten henlegges eller det kan iverksettes tiltak etter barnevernloven. Barnevernet kan iverksette ulike typer tiltak overfor barnet, dersom vilkårene etter loven er oppfylt. Tiltakene dreier seg i hovedsak om å ta hånd om barnet slik at det kommer ut av en skadelig situasjon. Det vil være et behov for å handle raskt der barn kan være utsatt for menneskehandel. Dette er viktig for å forhindre at barnet blir utsatt for overgrep, eller at det forsvinner.¹²⁰

7.2.1 Hjelpetiltak

Etter barnevernloven § 4-6, 1.ledd skal barnevernet ”sette i gang hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige” dersom barnet er ”uten omsorg”. Barnet er ikke uten omsorg dersom noen utøver omsorgen forsvarlig på vegne av foreldrene. Barnet vil være ”uten omsorg” dersom det ikke får det nødvendige tilsyn og oppfølging som kan forventes. Som nevnt i del 6 kan barnet ha kommet alene eller sammen med andre til Norge.¹²¹ Vurderingsfaktorer vil her være barnets alder og hvor lenge omsorgspersonene er ute av stand til å dra omsorg for det.¹²²

Det er videre krav at hjelpetiltaket er ”nødvendig”. ”Nødvendig ” viser her til at det må foreligge et presserende behov for hjelp, og ikke bare at det er fordelaktig for barnet. Eksempler på hjelpetiltak er nedfelt i barnevernloven § 4-4. Her skal barnevernet bidra til å gi barnet ”gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak”.

¹²⁰ Rundskriv Q-11/2006B, (2006),s. 13

¹²¹ Q-11/2006B, (2006),s. 9

¹²² Hove, Harald, (2008), note 90,s.2085

Hjelpetiltak innebærer som regel plassering i fosterhjem eller på institusjon, men kan kun bli opprettholdt i noen dager.¹²³

Dersom foreldrene motsetter seg det, vil ikke hjelpetiltak kunne treffes, jf. 4-6, 1.ledd, 2.punktum. Er barnet over 15 år kreves samtykke fra barnet. Dersom barnet motsetter seg hjelpetiltak, kan ikke tiltak iverksettes. Barn under 15 år skal informeres og gis anledning til å uttrykke sin mening, som tillegges vekt ved avgjørelsen.¹²⁴

Barn som er offer for handel har ofte en dyp mistillit til politi og helse- og sosialmyndigheter.¹²⁵ Mistilliten kan ha flere årsaker, slik som dårlige erfaringer eller at de er instruert av bakmennene til ikke å samarbeide med politi og barnevern.¹²⁶ Barnevernet i Asker bekrefter til Fontene at barns tillit til barnevernet er liten, og at det er et problem å fange opp disse i systemet siden de ofte er skeptiske til å få hjelp av barnevernet.¹²⁷ Tilliten er liten til at barnevernet kan beskytte dem, og barna nekter derfor ofte å samarbeide.

Det vil ofte være vanskelig å gjennomføre hjelpetiltak overfor barn over 15 år. Barn over 15 år, har ofte liten tillit til barnevernet, og nekter derfor å samarbeide. Det er lite som tilsier at barnet da vil samtykke i at tiltak overfor seg iverksettes.

Når majoriteten av barn som er mulige ofre for menneskehandel er mellom 16 og 17 år, jf. innledningen, og samtykke kreves, vil dette kunne by på utfordringer med å oppfylle lovens vilkår, og iverksette hjelpetiltak. Derfor er det ofte nødvendig for barnevernet å anvende tvangsmidler overfor barna med hjemmel i barnevernloven § 4-24 og § 4-25. Fylkesnemnda¹²⁸ godtar ikke dette. Den eneste muligheten å gi barna omsorg på, er da å gi plassering til de barna som selv ønsker det, sier Monica Bårnes i Asker Barnevern til

¹²³ Høringsnotat, (2009),s. 9

¹²⁴ Q-11/2006B, (2006),s. 13

¹²⁵ Q-11/2006B, (2006),s. 9

¹²⁶ Q-11/2006B, (2006),s.9, Høringsnotat, (2009),s. 5

¹²⁷ Viggen, Eirik D., (2010),s. 8

¹²⁸ Etter Barnevernloven § 4-25,2.ledd, 1.punktum skal tiltak etter §4-24 treffes av fylkesnemnda.

Fontene.¹²⁹ Hun hevder videre at hjelpeapparatet i Norge ikke forstår rekkevidden av problemet, og at flere barn derfor har glippet.

7.2.2 Midlertidig vedtak

Dersom barnet motsetter seg hjelpetiltak etter § 4-6,1.ledd kan barnevernet eller påtalemyndigheten iverksette tvangstiltak etter 2.ledd, dersom det fortsatt er en akuttsituasjon. Barn under 15 år vil ikke kunne motsette seg hjelpetiltak etter § 4-6, 1.ledd. Hjelpetiltak vil bli anvendt hvis det er tilstrekkelig i forhold til situasjonen. Her gjør prinsippet om minste inngripen seg gjeldende. Etter § 4-6, 2.ledd kan barnevernet eller påtalemyndigheten treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet. Det kreves ikke samtykke fra foreldre¹³⁰ eller barn over 15 år¹³¹, for å iverksette midlertidig tvangstiltak etter § 4-6, 2.ledd.

Vilkåret for å treffe vedtak er at det foreligger ”fare for at [barnet] blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet”. ”Forbli i hjemmet” gjelder her også der det foreligger en annen omsorgssituasjon¹³², dersom denne omsorgssituasjonen ikke er forsvarlig for barnet.¹³³ Barnet kan bli plassert i fosterhjem eller på institusjon, og tiltaket kan opprettholdes inntil seks uker.¹³⁴

Ved vurderingen av om barnet blir skadelidende, skal det tas hensyn til om barnet får skade ut ifra alderen sin ved. Moment i vurderingen av om det kan treffes midlertidig vedtak er om det er risiko for at barnet vil forlate landet.¹³⁵ Fare for at barnet blir ”vesentlig skadelidende” viser at det foreligger en høy terskel for å ta barnet ut av

¹²⁹ Viggen, Eirik D., (2010),s. 8

¹³⁰ Barnevernloven § 4-6,2.ledd

¹³¹ Rundskriv Q-11/2006B, (2006),s.13

¹³² Ofstad, Kari et.al.,(2009),s. 86

¹³³ Hove, Harald, (2008), note 94,s.2086

¹³⁴ Høringsnotat, (2009),s. 9

¹³⁵ Hove, Harald, (2008), note 5,s. 2081

omsorgssituasjonen.¹³⁶ Det må foreligge en skaderisiko, hvor det må gjøres en risikovurdering.¹³⁷

Dersom barnet er i under tilsyn hos bakmennene vil tiltak etter bestemmelsen lettere kunne gjennomføres. Tilsynet hos bakmennene er ikke en omsorgssituasjon i lovens ”riktige” betydning, og barnet blir ofte utsatt for ulike typer overgrep. Bakmenn bruker ofte tid på å bryte ned barnet og ”sette dem i en situasjon av frykt og usikkerhet”.¹³⁸ Det er også sjanse for at barn som er mulig offer allerede er utnyttet til ett av formålene ved menneskehandel i straffeloven § 224, 1.ledd, noe som gjør at kriteriet ”vesentlig skadelidende” med større sannsynlighet vil være oppfylt.

Dersom barnet er i en annen omsorgssituasjon, slik som på asylmottak, blir situasjonen annerledes. Ved at barnet fortsetter oppholdet på asylmottaket er sannsynligheten for at barnet blir ”vesentlig skadelidende” mindre. Som nevnt i del 6.1, anvender menneskehandlerne asylmottakene som et smutthull i systemet, for å få barnet inn i Norge, for så at barnet skal rømme derfra. Sannsynligheten for at barnet blir vesentlig skadelidende er større dersom barnet forsvinner fra mottaket, og havner i menneskehandlerens hender.

Loven dekker kun de situasjonene hvor barnet blir skadelidende ved å forbli på omsorgsstedet. Bestemmelsen omfatter ikke den risiko at barnet rømmer til bakmennene. Dersom barnet forsvinner må det gjøres en ny risikovurdering på det nye stedet, og da kan barnet allerede ha blitt ”vesentlig skadelidende”. En annen fare er også at barnet forsvinner, og ikke blir funnet igjen. Fare for at barnet forsvinner ut av landet skal være et vurderingsmoment som senker terskelen i ordlyden. Det forutsetter da at barnevernet har kjennskap til dette faremomentet ved situasjonen.

¹³⁶ Hove, Harald, 2008, note 93,s. 2085

¹³⁷ Ot.prp. nr 44(1991-1992),s. 108

¹³⁸ Q-11/2006B, (2006),s. 9

7.2.3 Institusjon:

Barnevernsadministrasjonens leder og påtalemyndigheten kan treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet i institusjon etter vilkårene i § 4-24, 1.ledd og 2.ledd, jf. § 4-25, 2.ledd, 2.punktum. Vilkaene i § 4-24, 1.ledd og 2.ledd må derfor være oppfylt for å treffe midlertidig plassering i institusjon. Vilkaene i 1.ledd er at barnet må ha vist ”alvorlige atferdsvansker”. Disse alvorlige atferdsvanskene må ha utviklet seg som følge av ett av alternativene i loven. Alternativene er ”alvorlig eller gjentatt kriminalitet”, ”vedvarende misbruk av rusmidler” eller ”på annen måte”. Det er ordlyden ”på annen måte” som er det mest aktuelle alternativet for barn som er utsatt for menneskehandel. Forarbeidene nevner her at alternativet skal omfatte ”prostituerte og de såkalte gatebarn”.¹³⁹ I forarbeidene er ”på annen måte” beskrevet som ”utpreget normløs atferd”¹⁴⁰ ved ”manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe”.¹⁴¹

Lovens § 4-25, 2.ledd, 3.punktum viser til at § 4-6, 2.ledd skal anvendes tilsvarende. Midlertidig vedtak om plassering i institusjon skal kun gjøres unntaksvis, og da når det er en akutt fare for at barnet blir ”vesentlig skadelidende”¹⁴², som er vilkåret etter § 4-6, 2.ledd.

Dersom barnet har utvist ”alvorlige atferdsvansker” ved et av lovens alternativer, og hvis det er akutt fare for at barnet blir vesentlig skadelidende dersom det forsetter oppholdet på oppholdsstedet, kan midlertidig tiltak på institusjon iverksettes. Tiltaket kan opprettholdes i to uker.¹⁴³

¹³⁹ Ot.prp.nr.44(1991-1992),s. 114

¹⁴⁰ Ot.prp.nr.44(1991-1992),s. 60

¹⁴¹ Referert i: Q-11/2206B, (2006),s. 14

¹⁴² Q-11/2006B, (2006),s. 13

¹⁴³ Høringsnotat,(2009),s. 10

Vurderingskriteriet ”alvorlige atferdsvansker” angir en høy terskel. Forarbeidene uttaler at ”utpreget normløs atferd” ved ”manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe” vil være momenter i vurderingen.

Terskelen kan her bli for høy for å oppfylle lovens vilkår overfor barn som er ofre for menneskehandel. I situasjoner hvor barnet er kommet til asylmottak, eller hvor barnet rømmer derfra etterpå, har ikke barnet nødvendigvis utviklet et atferdsmønster uten normer eller unormalt livsmønster. Barn som bor sammen med gjerningspersonene har ikke nødvendigvis utviklet slike trekk de heller. Dermed vil barnevernet ha problemer med å fange opp disse barna etter lovens ordlyd.

Det er samme vurdering som gjør seg gjeldende for ”vesentlig skadelidende” i forhold til § 4-25, 2.ledd, 2.punktum som under § 4-6, 2.ledd (midlertidig hjelpevedtak). Se drøftningen av ”vesentlig skadelidende” i § 4-6,2.ledd. Bestemmelsen fanger bare opp de barna som er ”vesentlig skadelidende” og ikke risikoen for at barnet kan bli ”vesentlig skadelidende”. Som uttalt over, benytter menneskehandlerne seg av asylmottak som et smutthull for å få barna som skal utnyttes inn i landet. Bestemmelsen fanger ikke opp disse situasjonene.

7.3 Barnevernets videre ansvar for barnet: Tiltak for lengre perioder

Hjelpetiltak og midlertidig tiltak i institusjon eller fosterhjem kan kun opprettholdes fra noen dager til seks uker. Barn som har vært utsatt for menneskehandel vil ofte ha behov for bistand og beskyttelse i lenger tid enn dette. Politiets etterforskning og utlendingsmyndighetenes vurdering av opphold for barnet vil ofte kreve lenger tid.¹⁴⁴ Mer omfattende tiltak kan treffes med hjemmel i barnevernloven § 4-12 og § 4-24.

¹⁴⁴ Q-11/2006B, (2006),s. 15

7.3.1 Frivillig plassering

Barneverntjenesten har etter barnevernloven § 4-4, 5.ledd hjemmel for frivillig plassering i fosterhjem, institusjon eller i senter for foreldre og barn, ”dersom vilkårene i annet ledd er til stede”. Vilkårene i 2. ledd er at barnevernet kan iverksette frivillig plassering når ”barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det”. Plasseringen kan kun skje dersom ikke andre hjelpetiltak vil løse ”behovene”, jf. § 4-4, 5.ledd. Her fremgår prinsippet om minste inngripen uttrykkelig i lovteksten. Plasseringen etter § 4-4, 5.ledd er frivillig og det kreves derfor også her samtykke fra foreldre eller barnet selv, dersom barnet er fylt 15 år.

Samme problem gjør seg gjeldende her som ved hjelpetiltak i § 4-6, 1.ledd. Det kreves at foreldrene eller barnet, dersom det er over 15 år, ikke motsetter seg tiltaket. Det kreves ikke samtykke for å treffe vedtak etter § 4-4, 5.ledd dersom barnet er under 15 år. Igjen er problemet, som ved hjelpetiltak etter § 4-6. Barnet mangler tillit til barnevernet, og nekter å samarbeide med dem. Barnet vil ikke uten videre samtykke i å bli plassert i fosterhjem eller institusjon.¹⁴⁵ Frivillig plassering av barnet, dersom det er over 15 år, kan være vanskelig å få iverksatt, siden samtykke kreves. Som tidligere vist i oppgaven er majoriteten av barn som registreres som mulige ofre for handel mellom 16 og 17 år. En stor del av barn som er utsatt for handel, vil dermed ikke bli frivillig plassert.

Hjelpetiltak etter § 4-6,1.ledd skal iverksettes istedenfor plassering etter § 4-4, 5.ledd, dersom det er tilstrekkelig.

¹⁴⁵ Høringsnotat, (2009),s. 5

7.3.2 Omsorgsovertakelse

Barnevernloven § 4-12 omhandler omsorgsovertakelse av barnet der ett av vilkårene i loven er oppfylt. Det er vilkåret i § 4-12, 1.ledd, litra a) som er det mest aktuelle alternativet for barn utsatt for menneskehandel.¹⁴⁶ Litra a) sier: ”alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling”, vil oppfylle lovens ordlyd til å treffe vedtak om å ”overta omsorgen” av barnet. Hvorvidt barnet oppfyller vilkårene etter loven, vil bero på en helhetsvurdering, på bakgrunn av barnets ”alder og utvikling”. Fylkesnemnda treffer vedtak etter § 4-12, 1.ledd, jf. § 4-12, 3.ledd. Vedtak kan treffes selv om barnet selv eller barnets omsorgsperson motsetter seg.¹⁴⁷ Bestemmelsen kan anvendes der hvor barnet bor hos andre, men også der hvor barnet faktisk ikke har noen omsorgspersoner.¹⁴⁸ Det vanligste er at barnet blir plassert i fosterhjem eller på institusjon, jf. § 4-14, 1.ledd, litra a) og b).

Plassering av barnet i fosterhjem eller institusjon kan være et godt alternativ for barn som er ofre for handel. Langvarige tiltak gir bedre stabilitet for barnet mens politiet etterforsker og utlendingsmyndighetene avgjør spørsmål om videre opphold.

Barn som lever under menneskehandlernes kontroll vil mer sannsynlig kunne oppleve alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet, enn barn i mottak. Som tidligere nevnt bryter bakmennene gjerne ned barnet, og setter det i en situasjon av usikkerhet og frykt. Barn som lever på asylmottak vil sjeldnere oppleve at omsorgen svikter i så stor grad. Disse barna vil ikke bli fanget opp av bestemmelsen. Så lenge barnet er på mottaket er dette ikke et problem, men igjen ser vi at problemet oppstår der barnet forvinner ut av mottaket til bakmennene.

¹⁴⁶ Q-11/2006B, (2006),s. 15

¹⁴⁷ Høringsnotat, (2009)s. 11

¹⁴⁸ Ot.prp.nr.44(1991-1992)s, 43

7.3.3 Tvangsplassering

Med grunnlag i barnevernloven § 4-24, 1.ledd kan barnet bli plassert i institusjon uten eget samtykke, dersom barnet har ”vist alvorlige atferdsvansker” enten ved ” alvorlig eller gjentatt kriminalitet, ved vedvarende misbruk av rusmidler eller på annen måte”. Vurderingstemaet er det samme her som ved tiltak for midlertidig plassering i institusjon uten samtykke etter § 4-25, 2.ledd jf. § 4-24, 1.ledd. Forarbeidene nevner også her at alternativet skal omfatte ”prostituerte og de såkalte gatebarn”¹⁴⁹. I forarbeidene er ” på annen måte” beskrevet som ”utpreget normløs atferd, ” ved ”manglende tilknytning til normalt livsmønster for barn i tilsvarende aldersgruppe..”¹⁵⁰.

Her gjør det samme problem seg gjeldende som ved midlertidig plassering i institusjon i § 4-25, 2.ledd. I situasjoner hvor barnet er kommet til asylmottak, for deretter å rømme derfra, har det ikke nødvendigvis utviklet et atferdsmønster uten normer eller unormalt livsmønster. Barn som bor sammen med bakmennene har heller ikke nødvendigvis utviklet slike trekk. Slik loven er utformet vil barnevernet ha vansker med å fange opp disse barna i tråd med lovens ordlyd.

7.4 Konklusjon: Den første bistanden til barnet

Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon forplikter Norge til å yte ”hensiktsmessig husvære” og ”egnet og trygt husvære” som sikrer fysisk, psykisk og sosial restitusjon og en ”levestandard som kan sikre [barnets] livsopphold”. Videre forplikter Palermoprotokollen Norge til å ta hensyn til barns ”særlige behov” for ”hensiktsmessig husvære (...) og omsorg”.

¹⁴⁹ Ot.prp.nr.44(1991-1992),s. 114

¹⁵⁰ Ot.prp.nr.44(1991-1992),s. 60, Referert i: Q-11/2006B, (2006),s14

Barnevernloven hjemler flere tiltak hvor barnevernet kan bortplassere barnet enten på institusjon eller fosterhjem, i form av hjelpetiltak, midlertidig tiltak eller lengre tiltak. Barnevernet skal også gi barnet andre former for hjelpetiltak etter barnevernsloven § 4-4, som råd og veiledning, for å gi barnet gode levevilkår og utviklingsmuligheter. Både institusjon og fosterhjem faller inn under ordlyden ”husvære”. I fosterhjem og institusjon vil også barnet være i omsorg.

Videre er spørsmålet om bestemmelsene i barnevernloven åpner for å gi barnet ”hensiktsmessig” husvære som sikrer ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon” etter Palermoprotokollen. Spørsmålet er også om barnevernlovens bestemmelser åpner for å yte barnet ”egnet og trygt” husvære, som gir barnet en ”levestandard som kan sikre [barnets] livsopphold” etter Europarådets konvensjon.

Barnet kommer inn i en omsorgssituasjon som er tilpasset barn, med oppfølging og trygge rammer. Barnevernet skal i samarbeid med politiet vurdere barnets risikosituasjon, og vil få beskyttelse mot bakmenn ut ifra hvor stor risikoen er. I seg selv åpner alle bestemmelsene for å bistå med husvære som er både ”hensiktsmessig” og ”trygt og egnet”. Barnet vil etter bestemmelsen også være i omsorg.

Bistanden forutsetter imidlertid at barnets situasjon faller inn under bestemmelsenes ordlyd. Problemet ligger i at bestemmelsene vil være vanskelig å gjennomføre for barn som er utsatt for menneskehandel. 35 av de 94 barna som var mistenkt som offer for handel i 2008 ble tatt vare på av barnevernet.¹⁵¹ Dette vil si at 59 barn ikke fikk oppfølging av barnevernet. Hva som skjedde med disse barna er usikkert. Barnevernet har vært involvert i alle sakene, men ikke truffet tiltak i mer enn 35 av sakene.¹⁵²

¹⁵¹ Rapport fra Koordineringsenheten for mulige ofre for menneskehandel 2007-2008 (2009),s. 13,tabell 1, Viggen, Eirik D., (2010),s. 7

¹⁵² Telefonsamtale med Birgitte Ellefsen, Leder for Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel, 26.03.2010

Barnevernloven er utformet med tanke på barn som lever i en situasjon med omsorgspersoner, hvor omsorgen svikter, eller hvor barnet selv utagerer. Da barnevernloven ble utarbeidet var temaet menneskehandel ikke på dagsordenen, og dermed ikke utformet med barn utsatt for menneskehandel i tankene. I høringsnotat om *Barn som kan være ofre for menneskehandel (...)* er det uttalt at:

Felles for bestemmelsene er at de ikke er godt egnet som hjemmelsgrunnlag i situasjoner der det er behov for å plassere barn som kan være utsatt for menneskehandel i sikkerhet og å iverksette nødvendige beskyttelsestiltak uten samtykke.¹⁵³

Som nevnt har ofte barna liten tillit til barnevernet. Bestemmelser som krever samtykke fra barn over 15 år til å iverksette tiltak vil derfor være vanskelig å få gjennomført. Når vi vet at majoriteten av barn dette gjelder er mellom 16 og 17 år er dette et relevant problem.

Bestemmelsene forutsetter at det foreligger situasjoner hvor svikten er stor og terskelen for å oppfylle vilkårene er høy. Dette er naturlig siden omsorgsinngrep er inngripende i forhold til dem som blir utsatt for det, både barnet og omsorgspersonene. Her skal man være varsom. Loven har utviklet strenge bestemmelser som ikke skal være for inngripende overfor et barn. Derfor har lovgiver laget bestemmelser hvor barnet selv kan samtykke eller omsorgspersonen kan samtykke, og regler hvor det er krav til utagerende atferd og alvorlig svikt i omsorgen. Prinsippet om minste inngripen støtter her opp om bestemmelsene. Prinsippet vil si at bestemmelsen ikke skal få anvendelse dersom et mindre inngripende tiltak er tilstrekkelig.

En vurdering er: dersom barnet ikke oppfyller vilkårene, vil det ikke være behov for å gripe inn i situasjonen. Denne vurderingen er realistisk og gjennomførbart overfor barn i den "klassiske" omsorgssituasjonen, der barnet bor hos familie. Når det gjelder barn identifisert som ofre for handel er forskjellen at disse barna ofte er kommet til Norge alene og dermed ikke er i denne "klassiske" omsorgssituasjonen. Dersom de har kommet sammen med

¹⁵³ Høringsnotat, (2009),s. 6

andre, kan dette ofte være personer som ikke har en legitim omsorgsstilling overfor barnet, uavhengig om dette er barnets foreldre eller ei. Barn som lever i omsorgssituasjon uten omsorgspersoner eller med personer som ikke har barnets beste som formål vil ofte trenge barnevernets omsorg selv der lovens ordlyd ikke blir oppfylt. Som tidligere nevnt benytter bakmennene seg av asylmottak som et smutthull i systemet, Barna blir fraktet til asylmottaket, for så at de skal forsvinne derfra etter kort tid. Bestemmelsene i barnevernloven fanger ikke opp situasjoner hvor barnet mens det fortsatt er på mottak ikke oppfyller lovens vilkår, men hvor det er fare for at barnet forsvinner, og dermed er i fare for å oppfylle vilkårene.

Systemet og lovverket virker ikke tilstrekkelig utformet til å sørge for at barn som er ofre for handel får ”hensiktsmessig” husvære og ”egnet og trygt” husvære for å sikre ”fysisk, psykisk og sosial ” restitusjon etter Palermoprotokollen og sikre barnet en ”levestandard som kan sikre [barnets] livsopphold” etter Europarådets konvensjon. Norge har derfor ikke tatt særlige hensyn til barns særlige behov for hensiktsmessig husvære og omsorg etter Palermoprotokollen.

Etter barnekonvensjonen skal offentlig myndighet, herunder lovgivende organ, ha barnets beste som grunnleggende hensyn når handlinger utføres. Barnevernloven er hovedproblemområdet ved oppfyllelsen av forpliktelsene etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon.

Problemet gjør seg gjeldende ved at lovgivningen ikke dekker alle situasjoner som et barn identifisert som offer for menneskehandel kan være i når det trenger bistand fra barnevernet. Her får mitt standpunkt støtte av Brynjar Nilsen i Redd Barna. Han hevder at det norske systemet ikke er godt nok tilpasset for å ivareta de internasjonale rettighetene til barn utsatt for menneskehandel. Barn får ikke den beskyttelse Norge er forpliktet til å gi. ”Menneskehandelsaker er kompliserte, og det tar lang tid å få ofrene til å åpne seg. Systemet i Norge er på papiret godt, men i praksis fungerer det ikke til barnets beste”.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Nielsen, Frode, (2009)

Nilsen mener at det er en svikt i kommunikasjonen mellom barnevern, helsevesen, UDI og politiet. Han krediterer at Norge har kommet langt i arbeidet mot menneskehandel i teorien, men at Norge svikter disse barna i praksis, og at det er mangel på kunnskap om problematikken som er hovedproblemet.

Innføringen av barnevernloven skjedde før forpliktelsene etter de internasjonale konvensjonene ble ratifisert, av Norge. At barnevernloven ikke på ratifiseringstidspunktet oppfylte alle internasjonale forpliktelser er å forvente. At lovgiver derimot ikke har søkt å endre lovreglene når Norge ratifiserte, eller i løpet av den tiden som har gått siden ratifiseringen, er mer kritikkverdig.¹⁵⁵ Slik som lovgivningen er på barnvernets område oppfyller ikke Norge per dags dato sine forpliktelser etter barnekonvensjonen artikkel 3 om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

¹⁵⁵ Det utarbeides for tiden et lovforslag om innføring av ny bestemmelse om barn utsatt for menneskehandel i barnevernloven, men på nåværende tidspunkt er endringer ikke skjedd.

8 Den videre bistanden til barnet

8.1 Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan

Rådgivning og opplysning:

Etter Palermoprotokollen artikkel 6, 3.ledd, litra b) har Norge forpliktet seg til å sørge for at barnet får ”rådgivning og opplysning”. Barnet skal særlig få rådgivning og opplysning om barnets juridiske rettigheter. Rådgivningen og opplysningen skal videre foregå på et språk som barnet kan forstå. I likhet med Palermoprotokollen er Norge forpliktet til å sørge for ”rådgivning og informasjon” til barnet etter Europarådets konvensjon, jf. artikkel 12, 1.ledd, litra d. Barnet skal også her bli informert om sine ”juridiske rettigheter”, og om tilgjengelige tjenester, på et språk det forstår. Europarådets konvensjon har i tillegg en egen bestemmelse som gir barnet ”tolke- og oversettertjenester ved behov”, jf artikkel 12, 1.ledd, litra c). Ordlyden i bestemmelsene må tolkes i lys av formålet, som etter de internasjonale tekstene er å fremme fysisk, psykisk og sosial restitusjon.

Medisinsk, psykologisk og materiell bistand:

Etter Palermoprotokollen artikkel 6, 3.ledd, litra c) har Norge ansvar for å sørge for ”medisinsk, psykologisk og materiell bistand” til barnet. Protokollen presiserer ikke hvor omfattende denne bistanden skal være. Forpliktelsen er å gi barnet ”medisinsk, psykologisk og materiell bistand” med sikte på ”fysisk, psykisk og sosial restitusjon

Europarådets konvensjon forplikter, på lik linje med Palermoprotokollen, Norge til å gi ”tilgang til øyeblikkelig medisinsk hjelp” i artikkel 12, 1.ledd, litra b). Norge skal videre sørge for ”nødvendig medisinsk og annen bistand” til barn som er ofre for handel dersom de har ”lovlig opphold” i Norge etter artikkel 12, 3.ledd. Nødvendig medisinsk og annen bistand, ytes dersom barnet er ”uten tilstrekkelige midler og har behov for bistand”. Ordlyden ”øyeblikkelig” og ”nødvendig” viser til at det må foreligge et presserende behov for helsehjelp.

”Annen bistand” er en åpen ordlyd. Hva som kreves skal tolkes i samsvar med bestemmelsens formål om å sikre fysisk, psykisk og sosial restitusjon. Ordlyden åpner for at Norge selv kan vurdere hva som skal legges i ordlyden så lenge den oppfyller bestemmelsens formål.

Det skal videre ytes ”psykologisk og materiell bistand” etter artikkel 12, 1.ledd, litra a). Psykologisk bistand skal gis til barnet for å få hjelp til traumer det har vært utsatt for, og for å reintegreres i samfunnet igjen. Begrunnelsen for den materielle bistanden er at barn som har brutt med bakmennene ofte står på bar bakke uten materielle midler. Bistanden kan ta form av mat og klær, og ikke nødvendigvis i form av penger.¹⁵⁶

Handlingsplanens tiltak 9 skal ” styrke tilbudet om helsehjelp og sosiale tiltak, [for å gi] ofre for menneskehandel forutsigbare og trygge sosial- og helsetilbud, [slik at] tiltakene skal fremtre koordinert og helhetlige”.¹⁵⁷

Mulighet for utdanning:

Etter Palermoprotokollen artikkel 6, 3.ledd, litra d) er Norge også forpliktet til å legge til rette for barnets ”muligheter for (...) utdanning (...)”. Palermoprotokollen sier videre at det

¹⁵⁶ Explanatory Report (2005),s.48

¹⁵⁷ Regjeringens handlingsplan (2006-2009),s. 12

skal tas hensyn til "(...) særlig hvilke særlige behov barn har for (...) utdanning", jf. artikkel 6, 4.ledd. Hvordan denne utdanningen tilrettelegges eller hva innholdet i den er, stiller ikke protokollen noe krav til. Utdanningen må likevel egne seg til å gi barnet fysisk, psykisk og sosial restitusjon.

Europarådets konvensjon forplikter Norge til å gi barn "tilgang til utdanning" som fremmer deres "fysiske, psykiske og sosiale restitusjon", jf. artikkel 12, 1.ledd, litra f), jf.1.ledd. Norge skal etter artikkel 12, 4.ledd vedta bestemmelser som fastsetter "hvilke vilkår [barnet] skal ha til (...) utdanning", dersom barnet har lovlig opphold i Norge. Bestemmelsen er her åpen og gir Norge mulighet til å fastsette vilkår for utdanningstilbud i Norge. Barnet har uavhengig av artikkel 12, 4.ledd tilgang til utdanning etter artikkel 12, 1.ledd, litra f).

Problemstillingen er om Norge, gjennom norsk lovgivning, tilbyr bistand i form av rådgivning og opplysning, medisinsk, psykologisk og materiell bistand, og utdanning, som sikrer barnet fysisk, psykisk og sosial restitusjon etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Videre er spørsmålet om Norge har tatt særlig hensyn til barnets særlige behov for utdanning, jf. Palermoprotokollen.

8.2 Rådgivning og opplysning i Norge

Som tidligere nevnt kan barnet ha liten kjennskap til sine rettigheter i Norge. Derfor vil det være hensiktsmessig å rådgi og opplyse barnet om disse rettighetene.

Etter Lov av 22.april, 1927. nr.2 om vergemål for umyndige (heretter: vergemålsloven) § 16 kan det oppnevnes hjelpeverge for barnet. Hjelpevergens oppgave er i fravær av foreldre å ivareta barnets interesser. Hjelpeverge oppnevnes der man er usikker på om barnets

foreldre er i live¹⁵⁸, eller det legges til grunn at barnets interesser i den perioden barnet oppholder seg i Norge ikke kan ivaretas av foreldrene¹⁵⁹. Etter vergemålsloven § 6 oppnevnes verge dersom barnet ”ikke har noen verge” etter reglene i §§ 3-5. Bestemmelsen vil tre inn hvis barnet ikke har noen foreldre, for eksempel hvis man med sikkerhet vet at de er døde.¹⁶⁰

Barnevernloven § 4-4,1.ledd sier at barnevernet skal gi barnet ”råd [og] veiledning” for å sikre barnet gode levevilkår og utviklingsmuligheter. Barnevernet skal dermed etter bestemmelsen gi barnet råd og veiledning dersom det bidrar til at barnet får ”gode levekår og utviklingsmuligheter”.

Etter Lov av 13.juni 1980, nr. 35 om fri rettshjelp (heretter: rettshjelploven) § 1 er formålet med å gi fri rettshjelp ”å sikre nødvendig juridisk bistand til personer som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpbehov av stor og velferdsmessig betydning”. Fri rettshjelp kan gis til ”fysiske personer”, jf. § 4. Etter denne bestemmelsen kan barn som er identifisert som offer for menneskehandel få fri rettshjelp. Unntaket er i de situasjonene hvor barnet får oppnevnt forsvarer eller bistandsadvokat i straffesaker etter straffeprosessloven, jf § 5

Som nevnt i del 2.3 kan barnet ofte ha lite ferdigheter i det norske språk, og kanskje heller ikke i engelsk. For å kunne gjennomføre gode undersøkelser av barnet vil det derfor være lønnsomt at man benytter tolk. Barnevernet bør derfor så raskt som mulig innhente tolk når de får melding etter barnevernloven § 4-2. Tolken skal være upartisk og kvalitetssikret. Det er opprettet et nasjonalt tolkeregister i regi av Utlendingsdirektoratet. Dette registeret er et ”innsynsregister med allmenn tilgang til informasjon om tolker og deres kvalifikasjoner i tolking mellom norsk og andre språk”.¹⁶¹ Det nasjonale tolkeregisteret vil dermed øke

¹⁵⁸ Høringsnotat, (2009),s. 26

¹⁵⁹ St.prp. nr.2 (2007-2008),s. 9

¹⁶⁰ St.prp. nr.2 (2007-2008),s. 9

¹⁶¹ Q-11/2006B, (2006),s. 10

tilgangen til kvalifiserte tolker, og kan anvendes som et hjelpemiddel både for offentlige og frivillige tjenesteytere over hele landet.¹⁶²

8.3 Medisinsk, psykologisk og materiell bistand i Norge

I del 2.3 viser oppgaven til at barn som er ofre for handel kan oppleve fysiske, psykiske, emosjonelle og sosiale vansker, og er ofte uten egne midler som et resultat av menneskehandelen. De har i tillegg ofte betydelig gjeld til bakmennene. Det vil derfor ofte være behov for barnet å få tilbud om helsehjelp og annen bistand.

Lov av 2. juli 1999, nr. 63 om pasientrettigheter (heretter: pasientrettighetsloven) § 2-1, 1.ledd, 1.punktum gir barnet rett til ”øyeblikkelig hjelp”. ”Øyeblikkelig hjelp ytes uavhengig av om pasienten har lovlig opphold i Norge eller ikke, og uavhengig av betalingsdyktighet”.¹⁶³

Barnet har videre rett til ”nødvendig helsehjelp fra kommunehelsetjeneste”, jf pasientrettighetsloven § 2-1, 1.ledd, 2.punktum. Etter Lov av 19.november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene (heretter: kommunehelsetjenesteloven) § 2-1 har ”enhver” som ”bor eller midlertidig oppholder seg” i kommunen rett til ”nødvendig helsehjelp”. ”Enhver” som bor eller midlertidig oppholder seg viser til at det er der personen faktisk oppholder seg, og ikke om personen rettslig bor eller midlertidig oppholder seg der lovlig. Det vil si at barn utsatt for handel som oppholder seg lovlig eller ulovlig i kommunene har rett til nødvendig helsehjelp av den kommunale helsetjenesten.

Ifølge pasientrettighetsloven skal barnet videre ha ”rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten”, jf. 2-1, 2.ledd, 1.punktum. Lov av 2.juli 1999 nr. 61 om

¹⁶² St.prp. nr.2 (2007-2008),s. 10

¹⁶³ St.prp. nr.2 (2007-2008),s. 10

spesialisthelsetjenesten (heretter: spesialisthelsetjenesteloven) § 3-1, 1.ledd har en tilsvarende bestemmelse som kommunehelsetjenesteloven om nødvendige helsetjenester. Bestemmelsen sier her at sykehus og fødestuer skal ”straks motta pasienter som trenger somatisk helsehjelp, når det etter de foreliggende opplysninger må antas at den hjelp institusjonen eller avdelingen kan gi er påtrengende nødvendig”. ”Påtrengende nødvendig” stiller en høyere terskel til helsehjelp enn nødvendig helsehjelp i kommunehelsetjenesteloven. At helsehjelpen skal være påtrengende nødvendig, vil kreve at det er foreliggende en nødssituasjon.

Etter § 3-1, 2.ledd i spesialisthelsetjenesteloven skal barnet få ”psykiatrisk helsehjelp” dersom vilkårene i 1. ledd er oppfylt. Det vil si dersom hjelpen antas å være ”påtrengende nødvendig”. Her har barnet krav på psykiatrisk helsehjelp etter loven.

Barnet har også krav på materiell bistand, som klær og mat. Dersom barnet er i barnevernets varetekt er det barnevernets ansvar å yte denne bistanden. Dersom barnet blir plassert i fosterhjem eller institusjon vil mat og annet barnet trenger bli anskaffet gjennom tiltaket som blir iverksatt. Etter barnevernloven § 4-4, 3. ledd kan barnevernet yte ”økonomisk stønad” som hjelpetiltak til barnet.

8.4 Mulighet for utdanning i Norge

Etter Lov av 17. juli 1998, nr.61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 2-1, 1.ledd har barnet ”rett til ein offentleg grunnskoleopplæring”. Retten inntreer først når det er ”sannsynleg at barnet skal vere i Noreg i meir enn tre månader”, jf. § 2-1, 2.ledd, 1.punktum. Barnet har krav på opplæring til og med tiende klasse, jf. § 2-3, 2.ledd. Barnet har plikt til grunnskoleopplæring dersom barnets opphold har vart mer enn tre månader, jf. § 2-1, 2.ledd, 2.punktum jf. § 2-1, 1.ledd, 1.punktum.

Videre har barnet krav på videregående opplæring i tre år, dersom barnet har ”fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring”, jf. 3-1, 1. ledd, 1.punktum. Her er det krav til at ungdommen søker for å komme inn. Videregående skole varer vanligvis til barnet har fylt 18 eller 19 år, med unntak av yrkesfaglig utdanning.

Etter § 5-1, 1.ledd vil også barnet ha rett til spesialundervisning der den ordinære undervisningen ikke gir ”tilfredsstillende utbytte”.

8.5 Konklusjon: den videre bistanden til barnet

Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon stiller krav til at Norge gir barnet bistand i form av rådgivning og opplysning, medisinsk, psykologisk og materiell bistand og mulighet for utdanning.

Rådgivning og opplysning:

Barnet skal gis ”rådgivning og opplysning”. Det stilles spesifikt krav til juridisk rådgivning etter begge konvensjoner, og rådgivningen skal gis på et språk barnet forstår. Barnets oppnevnte verge vil ha ansvaret for barnets interesser. Barnevernet skal gi råd og veiledning dersom det bidrar til å gi barnet gode levekår og utviklingsmuligheter. Fri rettshjelp etter rettshjelploven, eller forsvarer og bistandsadvokat etter straffeprosessloven, vil ha ansvaret for den juridiske rådgivningen.

Norsk lovgivning oppfylder dermed kravet til ”rådgivning og opplysning” og juridisk rådgivning med sikte på fysisk, psykisk og sosial restitusjon.

Siden tolkeregisteret er åpent for de instanser som er i kontakt med barna, er det her klart at forpliktelsene om å gi opplysningene og rådgivningen på et språk barnet forstår, og Europarådets konvensjons forpliktelse om tilgang til tolk, er oppfylt. Samlet sett er forpliktelsene om rådgivning og opplysning etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon dermed tilstrekkelig oppfylt til å sikre fysisk, psykisk og sosial restitusjon.

Medisinsk, psykologisk og materiell bistand:

Videre har barnet krav på medisinsk, psykologisk og materiell bistand etter konvensjonene. Pasientrettighetsloven gir samme bistand som Europarådets konvensjon krever etter artikkel 12, 1.ledd, litra b) ved å gi rett til ”øyeblikkelig hjelp”. Kommunehelsetjenesteloven gir rett til ”nødvendig helsehjelp” til enhver som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen. Loven oppfyller derfor sine forpliktelser etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon ved at både barn som er lovlig i Norge omfattes, men også de som ikke er lovlig i landet. Loven går derfor lenger enn den må for å oppfylle forpliktelsene.

Forpliktelsene etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon til helsehjelp er allerede tilstrekkelig tilrettelagt etter kommunehelsetjenesteloven § 2-1. Spesialisthelsetjenesteloven utvider retten til helsehjelp til å også gjelde spesialisthelsehjelp der det er ”påtrengende nødvendig”. Norge går også her lenger enn nødvendig for å oppfylle forpliktelsene.

Spesialisthelsetjenesteloven gir rett til ”psykiatrisk helsehjelp”. Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon stiller krav til psykologisk bistand. Psykiatrisk hjelp er der hvor det medisinske og psykologiske feltet smeltes sammen. Psykiatrisk hjelp vil være tilstrekkelig bistand for å oppfylle forpliktelsene, og retten går lenger enn Norge er forpliktet til.

Barnevernet skal gjennom sine tiltak gi barnet materiell bistand i form av mat, klær og andre goder. Barnevernet kan videre gi økonomisk stønad som hjelpetiltak til barnet etter barnevernloven § 4-4, 3.ledd. Konvensjonene krever at materiell bistand gis i form av mat og klær og ikke nødvendigvis penger. Barnevernloven går dermed lenger enn Europarådets

konvensjon krever. Forpliktelsene etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon om å sørge for materiell bistand til barnet vil dermed være tilstrekkelig oppfylt.

Alle forpliktelsene i Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon til medisinsk, psykologisk og materiell bistand for å sikre barnet fysisk, psykisk og sosial restitusjon er oppfylt gjennom bestemmelsene i de ulike norske lovene. Lovgivningen går i noen tilfeller lenger enn protokollen og konvensjonen krever.

Som omtalt tidligere forekommer det at bestemmelsene i barnevernloven ikke nødvendigvis innebærer at systemet fanger opp barn som er utsatt for menneskehandel. Dersom barnet ikke kommer inn i systemet vil bistand etter alle de her omtalte lovene kunne være vanskelig å gjennomføre.

Det er ikke betinget at barnevernet legger til rette for bistanden etter lovene her. Barnet kan selv oppsøke helsehjelp/psykologisk hjelp uten at barnevernet er kontaktet. Det er imidlertid usikkert om barnet vil oppsøke helsehjelp/psykologisk hjelp på egenhånd. I andre tilfeller er det usikkert om vedkommende har mulighet til å oppsøke denne hjelpen, dersom barnet er under kontroll av menneskehandlere. Det vil derfor være fordelaktig at barnevernet griper inn, slik at best mulig bistand kan ytes.

Mulighet for utdanning:

Norsk lov lovfester rett til skolegang for barn som er 6 år, jf § 2-1, 3.ledd, og 13 år frem i tid. I tillegg er det lovfestet rett til spesialundervisning. Her er det klart at lovverket oppfylder de forpliktelser som ligger i Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Bestemmelsene tilrettelegger utdanning slik at det er ”tilgang for utdanning for barn” og ”muligheter for utdanning”, og tar hensyn til barns særlige behov for skolegang ved å yte både vanlig skolegang og spesialundervisning.

Norsk lovgivning oppfylder sine internasjonale forpliktelser, og går i noen tilfeller lenger enn nødvendig. Alt i alt vil Norge gi barnet god bistand i form av helsetjenester, rådgivning og utdanning med videre. Bistanden vil være egnet med sikte på fysisk, psykisk og sosial restitusjon av barnet. Bistanden er her tilrettelagt slik at barnets beste er et grunnleggende hensyn.

Den videre bistanden til barnet sett under ett oppfylder alle forpliktelsene etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. I noen tilfeller går lovgivningen lenger enn den må. Ved tilstrekkelig tilrettelegging av denne bistanden til barnet, er barnets beste et grunnleggende hensyn. Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen er derfor oppfylt.

9 Barnets fysiske sikkerhet

9.1 Norges internasjonale ansvar

Artikkel 6, 5.ledd forplikter Norge til å ”bestrebe seg på å gi [barn] fysisk sikkerhet mens de oppholder seg på [Norges] territorium”. ”Det skal tas behørig hensyn til offerets sikkerhets- og beskyttelsesbehov” etter Europarådets konvensjon artikkel 12, 2.ledd. Barnets beskyttelsesbehov vil variere fra situasjon til situasjon, og avhenge av barnets personlige omstendigheter.¹⁶⁴ Faktorer som spiller en rolle for vurderingen kan være: alder, kjønn, hva slags utnyttelse barnet har møtt, hvilket land barnet er fra, i hvilken grad vold har vært anvendt, kjennskap til det lokale språket, isolasjon fra samfunnet, og materielle og finansielle resurser. Barnets sikkerhet er det viktigste. Noen ganger kan skjult adresse være

¹⁶⁴ Explanatory report ,(2005),s. 49

nødvendig og bolig som er beskyttet mot bakmennene, slik at disse ikke kan bringe barnet ut i handel igjen.

Spørsmålet er om Norge gir barnet fysisk sikkerhet, og tar hensyn til barnets sikkerhets- og beskyttelsesbehov som beskytter barnet mot menneskehandel.

9.2 Fysisk sikkerhet i Norge

Beskyttelse kan barnet få fra flere hold. Dersom risikoen for tilbakefall til utnyttelse ikke er så stor, vil tiltak som barnevernet iverksetter være nok for å sikre fysisk sikkerhet. Dersom faren for at barnet vil bli brakt ut i handel igjen, eller dersom det er fare for at bakmennene vil skade barnet, kan det være mer hensiktsmessig med mer omfattende tiltak iverksatt av politiet.

Politiets oppgave er å bistå barnevernet i å undersøke identiteten til barnet og personene som barnet reiser sammen med, bistå i oppsporing av foreldre, foreta risikovurdering og anbefale sikkerhetstiltak som er nødvendig.¹⁶⁵ Politiet skal også etterforske og straffeforfølge det kriminelle nettverket som har utnyttet barnet.

Etter Lov av 4. august 1995, nr. 53 om politiet (Politiloven) § 2, 1.ledd, nummer 1 skal politiet ”beskytte person”. Politiet har her plikt til å beskytte barnet. De skal etter en risikovurdering vurdere beskyttelsestiltak dersom dette skulle være nødvendig.¹⁶⁶ Politiet har et overordnet ansvar for å beskytte barnet mot alvorlig kriminalitet, ”herunder å beskytte barn mot å bli utsatt for menneskehandel”.¹⁶⁷ Politiet kan iverksette identitetsbytte, adressesperre, vakt hold, voldsalarm og besøksforbud, og i unntakstilfeller gi 24 timers vakt hold.

¹⁶⁵ Menneskehandel - Utnyttelse av barn,(2008),s. 3

¹⁶⁶ Menneskehandel – Utnyttelse av barn,(2008),s 3

¹⁶⁷ Høringsnotat,(2009),s. 22

9.3 Konklusjon: Fysisk sikkerhet

Norsk lovgivning åpner for å gi forskjellige typer beskyttelse til barnet ut ifra hvilken risiko som foreligger. Barnevernet vil beskytte barnet dersom dette er tilstrekkelig for å ivareta barnets sikkerhets- og beskyttelsesbehov. Politiet vil tre inn der risikobildet er alvorligere.

I forarbeidene til ratifiseringen av Europarådets konvensjon er det nedfelt at forpliktelsen om sikkerhets- og beskyttelsesbehov i artikkel 12, 2.ledd ivaretas ved at det foretas en ”politifaglig vurdering av offerets sikkerhets- og beskyttelsesbehov ved identifisering av ofre”.¹⁶⁸ Politiet skal beskytte barnet der det er fare for at barnet blir utnyttet i handel, eller der det er fare for at bakmennene vil skade barnet.

Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon krever kun at det ”bestrebes” etter og ”skal tas behørig hensyn” til barnets sikkerhet. Dersom politiet vurderer situasjonen dit at beskyttelse er påkrevet, vil barnet motta beskyttelse. Forpliktelsene er således oppfylt gjennom norsk lovgivning.

Ved at barnevernet og politiet skal vurdere barnets sikkerhets- og beskyttelsesbehov og kan treffe vedtak om beskyttelse deretter, vil barnet bli beskyttet i de situasjoner der det trengs. Det må her kunne konstateres at barnets beste er et grunnleggende hensyn ved vurderingen av sikkerhets- og beskyttelsesbehov. Barnekonvensjonen er dermed tilstrekkelig ivaretatt.

¹⁶⁸ St.prp.nr.2 (2007-2008),s. 11

10 Barnets oppholdsstatus i Norge

Utlendingsmyndighetene har ansvaret for barnets rettslige opphold i Norge. Dersom barnet har lovlig opphold i Norge, vil det ikke foreligge noe spørsmål om opphold for utlendingsmyndighetene. Har barnet derimot ulovlig opphold eller midlertidig opphold i Norge, vil det være utlendingsmyndighetene sitt ansvar å evaluere saken, og treffe vedtak om hvorvidt barnet skal få opphold i Norge eller ikke.¹⁶⁹

Utlendingsmyndighetene kan her velge mellom flere typer oppholdstillatelse. De ulike typer er: refleksjonsperiode, midlertidig opphold, asyl og oppholdstillatelse. Barnet kan også få avslag på søknad om slik tillatelse.

10.1 Norges internasjonale ansvar og Regjeringens handlingsplan

Artikkel 7 i Palermoprotokollen omhandler de forpliktelser Norge har påtatt seg når det gjelder hvilken oppholdsstatus ofrene for menneskehandel skal få når de er identifisert som ofre. Etter artikkel 7, 1.ledd skal Norge treffe lovgivningsmessige eller andre hensiktsmessige tiltak som gir barn utsatt for menneskehandel ”fortsett opphold” i Norge. Oppholdet kan enten være av midlertidig eller varig art. Tiltak etter artikkel 7, 1.ledd skal komme i tillegg til tiltakene Norge er forpliktet til etter artikkel 6.

I likhet med artikkel 6 er det heller ikke her et absolutt krav til forpliktelsene etter artikkel 7, da Norge ifølge bestemmelsen skal ”vurdere” tiltak. Ved gjennomføringen av tiltakene i

¹⁶⁹ Q-11/2006B, (2006),s. 17

Palermoprotokollen artikkel 7, nr. 2 er det videre krav til at Norge skal ta "tilbørlig hensyn til humanitære og menneskelige forhold" ved gjennomføringen av bestemmelsens 1.ledd.

Europarådets konvensjon har utformet en bestemmelse om rekonvalesens og refleksjonsperiode. Etter artikkel 13 skal Norge i lovgivningen gi bestemmelser om en "refleksjonsperiode på 30 dager". Det er ikke krav til at barnet er verifisert som offer for menneskehandel, men det må foreligge "rimelig grunn til å tro at personen det gjelder er et offer".

Barnet skal ha krav på tiltakene etter konvensjonens artikkel 12, 1.ledd og 2.ledd, jf. artikkel 13, 2.ledd. Tiltakene etter artikkel 12, 1.ledd og 2.ledd ble behandlet i del 7 til 9 i oppgaven. Det vises til disse delene for drøfting av disse.

Tiltak 7 i handlingsplanen utvidet refleksjonsperioden fra 45 dager inntil 6 måneder. Formålet med å utvide perioden er "i større grad å legge til rette for at ofrene (...) blir i stand til å bryte med miljøet bak menneskehandelen og i større grad sikre straffeforfølgning av gjerningsmennene".¹⁷⁰ Andre begrunnelser for refleksjonsperioden er å gi personene utsatt for menneskehandel forutsigbarhet og trygghet i forhold til helsehjelp og sosiale tiltak, samt botilbud.¹⁷¹

Norge skal etter Europarådets konvensjon utstede fornybar oppholdstillatelse til barna i en eller begge av følgende situasjoner: Dersom kompetent myndighet anser at opphold er nødvendig "grunnet deres personlige situasjon", eller er nødvendig "for deres samarbeid med rette myndigheter under etterforskningen eller straffeforfølgningen", jf. artikkel 14, 1.ledd, litra a. og b..

¹⁷⁰ Regjeringens Handlingsplan (2006-2009),s. 12

¹⁷¹ Regjeringens Handlingsplan (2006-2009),s. 12

Spørsmålet blir om forpliktelsene til opphold i Norge etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon er tilstrekkelig tilrettelagt i norsk lovgivning.

10.2 Midlertidig opphold i Norge

Etter forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold der (heretter: utlendingsforskriften) § 8-3, 1.ledd kan det innvilges refleksjonsperioder dersom ”det foreligger holdepunkter for at en utlending som oppholder seg i riket er utsatt for menneskehandel”. Refleksjonsperioden varer i 6 måneder.

I medhold av utlendingsforskriften § 8-3, 2.ledd kan det innvilges ny ettårig midlertidig oppholdstillatelse der refleksjonsperiode er nyttet. Det er Utlendingsdirektoratet som utformer retningslinjene for hvem som kan få innvilget søknad. Tillatelsens formål er ”særlig å tilrettelegge for at straffeforfølgning av bakmenn kan finne sted”.¹⁷² Utlendingsdirektoratet kan etter en konkret vurdering, innvilge midlertidig oppholdstillatelse.

10.3 Varig opphold i Norge

Etter lov av 15.mai 2008 nr.35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold der (heretter utlendingsloven) § 28, 2.ledd, har et barn utsatt for handel krav på asyl i Norge dersom vilkårene for asyl er oppfylt etter lovens 1.ledd. Loven oppstiller to vilkår.

Det første vilkåret er at barnet må ha en forfølgelsesgrunn. Barnet må her ha en ”velbegrunnet frykt for forfølgelse” på grunn av ett av de oppstilte kriteriene. Kriteriene kan være rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell gruppe, eller på grunn av

¹⁷² RS 2010-141,(2010),pkt.6.1

politisk oppfatning. Utlendingsloven § 30, 1.ledd, litra d sier at ”tidligere ofre for menneskehandel skal anses som medlemmer av en spesiell sosial gruppe”.

Videre er det et vilkår at barnet har behov for beskyttelse av Norge. Beskyttelsesbehovet må springe ut av frykten for forfølgelse slik at barnet ”er ute av stand til, eller (...) er uvillig til å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse”. Dersom disse to vilkårene begge er oppfylt ”skal” barnet etter søknad anerkjennes som flyktning, og ha rett til oppholdstillatelse, altså asyl, etter § 28, 2. ledd.

Etter utlendingsloven § 38 kan Norge innvilge oppholdstillatelse dersom oppholdstillatelse etter de øvrige vilkår i loven ikke kan anvendes. Dette gjelder dersom ”det foreligger sterke menneskelige hensyn eller utlendingen har særlig tilknytning til riket”. Ved vurderingen av om det foreligger sterke menneskelige hensyn, skal det ved totalvurderingen legges vekt på om utlendingen har vært offer for menneskehandel. Dersom en enslig mindreårig asylsøker sannsynliggjør at vedkommende ikke har omsorgspersoner ved retur, vil asylsøkeren kunne få opphold på humanitært grunnlag. Barn kan ikke sendes hjem uten at det er foreldre eller noen andre til å ta omsorgen for barnet i hjemlandet.¹⁷³

10.4 Avslag på søknad og hjemreise

Dersom barnet får avslag på søknad, selv trekker søknad eller selv vil returnere til hjemlandet, skal frivillig retur skje gjennom International Organization for Migration (heretter: IOM). Norge har avtale med IOM. IOM tilrettelegger hjemreise for barnet til hjemlandet eller et tredjeland dersom barnet har omsorgspersoner i ett av landene. Dersom barnet motsetter seg retur, og ikke reiser etter egen vilje og medvirkning, er det politiets oppgave å foreta tvangsmessig uttransportering av barnet. Men det er fortsatt her en uttrykkelig forutsetning at barnet har omsorgspersoner i landet barnet returnerer til.¹⁷⁴

¹⁷³ Q-11/2006B,(2006),s 17

¹⁷⁴ Q-11/2006B,(2006),s. 17

10.5 Konklusjon: Barnets oppholdsstatus i Norge

Palermoprotokollen krever at Norge skal treffe lovgivningsmessige og andre hensiktsmessige tiltak som gir barnet fortsatt opphold, enten midlertidig eller varig. Europarådets konvensjon gir barnet rett til refleksjonsperiode, eller oppholdstillatelse grunnet i personlig situasjon eller ved samarbeid med rette myndigheter under etterforskning eller straffeforfølging.

Palermoprotokollen krever kun at barnet får midlertidig opphold som et minstekrav, noe refleksjonsperioden på inntil 6 måneder i utlendingsforskriften § 8-3, 1.ledd, oppfyller. Forpliktelsene etter Europarådets konvensjon er krav om 30 dager, og er dermed også oppfylt. Refleksjonsperioden gjelder også for barn, men den er lite anvendelig å bruke i forhold til barn. Dersom barnet ikke har tilstrekkelig omsorg som venter ved retur til hjemlandet, vil Norge innvilge opphold til barnet.¹⁷⁵

Europarådets konvensjon stiller krav til at Norge skal gi opphold til barnet ved samarbeid med rette myndigheter under etterforskning eller straffeforfølging. Utlendingsforskriften § 8-3,2.ledd gir rett til 1 års utvidet oppholdstillatelse der det er begrunnet i straffeforfølging av bakmenn. Loven dekker her kravet i Europarådets konvensjon artikkel 14,1.ledd, litra b, og videre kravet til midlertidig opphold etter Palermoprotokollen.

Norsk lovgivning åpner for å gi barnet asyl etter utlendingsloven § 38. Dersom barnet oppfyller vilkårene om forfølgelsesgrunn og beskyttelsesbehov, skal barnet anerkjennes som flyktning og ha rett til asyl i Norge. Norge oppfyller Palermoprotokollens krav til varig opphold. Kravet til humanitære og menneskelige forhold er videre oppfylt ved at loven innvilger opphold på grunnlag av beskyttelsesbehov og forfølgelsesgrunn.

¹⁷⁵ Q-11/2006B, (2006),s. 17,

Forfølgelsesgrunn og beskyttelsesbehov må sier å dekke ordlyden personlig situasjon i Europarådets konvensjon.

Utlendingsloven § 38 gir rett til opphold der det foreligger ”sterke menneskelige hensyn eller [barnet] har særlig tilknytning til riket”. Norge oppfyller her sine forpliktelser til at det skal tas tilbørlig hensyn til humanitære og menneskelige forhold, og gir varig opphold etter Palermoprotokollen. Europarådets konvensjon setter som vilkår at oppholdet er nødvendig på grunn av barnets ”personlige situasjon”. Sterke menneskelige hensyn og særlig tilknytning til riket vil videre oppfylle Europarådets konvensjon til opphold begrunnet i barnets personlige situasjon.

Norsk lovgivning åpner for å gi barnet både midlertidig og varig oppholdstillatelse på bakgrunn av refleksjonsperiode, asyl, sterke menneskelige hensyn og samarbeid i etterforskning og straffeforfølgning. Alle forpliktelsene i protokollen og konvensjonen er tilstrekkelig ivaretatt gjennom denne lovgivningen. Formålet med å gi videre opphold er å beskytte og bistå barnet. Dersom barnet får avslag, trekker søknaden eller selv vil returnere, vil Norge i samarbeid med IOM tilrettelegge hjemreise for barnet.

Alle de internasjonale bestemmelsene er tilstrekkelig tilrettelagt i den norske lovgivningen, i form av ulike typer oppholdstillatelser. I tillegg vil ikke barn bli returnert til hjemlandet, dersom barnet ikke har en omsorgsperson i det andre landet, som kan ta vare på seg. Her har Norge hatt barnets beste som et grunnleggende hensyn ved utformingen av lovverket. Barnekonvensjonen er således tilstrekkelig ivaretatt.

11 Avslutning

Oppgaven stilte innledningsvis problemstillingen om hvilket ansvar Norge er forpliktet til å ta overfor barn som er ofte for menneskehandel her i Norge etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Norge er forpliktet til å treffe vedtak om å gi barnet ulike typer bistand. Husvære; rådgivning og opplysning; medisinsk, psykologisk og materiell bistand og utdanning var de ulike typer oppgaven behandlet. Det er videre krav til at bistanden tar sikte på fysisk, psykisk og sosial restitusjon av barnet. Det ble videre redegjort for bestemmelsene som fysisk sikkerhet og videre opphold i Norge.

Videre ble det stilt spørsmål om ansvaret blir tilfredsstillende oppfylt eller ligger til rette for å bli tilfredsstillende oppfylt av norske myndigheter og andre institusjoner som ansvaret er delegert til etter den norske lovgivningen.

Norges internasjonale forpliktelser etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon er i all hovedsak oppfylt gjennom den norske lovgivningen. Barn som er identifisert som ofre for handel vil kunne nyte god bistand og beskyttelse i Norge på de aller fleste områder.

De internasjonale forpliktelsene til rådgivning og opplysning blir ivaretatt gjennom lovgivning som oppnevner verge som tar seg av barnets interesser etter vergemålsloven, juridisk bistand etter rettshjelploven og straffeprosessloven, råd og veiledning fra barnevernet og tilgang til tolk etter det nasjonale tolkeregiesteret.

Medisinsk, psykologisk og materiell bistand blir ivaretatt gjennom ulike lovbestemmelser, som i visse tilfeller går lenger enn hva som er krevet etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Rett til helsehjelp og psykologisk hjelp er ikke betinget av at

barnet er under barnevernets omsorg. Barnet kan selv oppsøke de forskjellige tjenestene. Et problem vil være der barnet ikke har kjennskap til retten til disse tjenestene eller der hvor barnet ikke har mulighet til å oppsøke tjenestene, på grunn av bakmennene. Her kommer viktigheten av å fange opp disse barna inn, og gi dem råd og opplysninger. Materiell bistand ytes gjennom plassering i fosterhjem eller institusjon etter barnevernloven, i tillegg til økonomisk stønad. Alt i alt oppfyller Norge sine forpliktelser tilstrekkelig.

Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon anerkjenner viktigheten av utdanning for barn. Den norske lovgivningen ligger godt innenfor forpliktelsene ved å tilby både grunnskole, videregående skole og spesialundervisning.

Politiet vil yte beskyttelse når risikovurderingen tilsier at beskyttelse er påkrevet. Her er de internasjonale forpliktelsene oppfylt, da det kun kreves at det ”bestrebes” etter og ”skal ta behørig hensyn” til barnets sikkerhet.

Barnet har rett til refleksjonsperiode i inntil seks måneder. Refleksjonsperioden skal gi barnet tid til å restituere seg og bryte med bakmennene. Kravet etter Palermoprotokollen er å gi midlertidig opphold i Norge, og seks måneder oppfyller dette kravet. Europarådets konvensjon stiller krav til refleksjonsperiode i 30 dager. Her er norsk praksis klart innenfor kravene i konvensjonen. Selv om refleksjonsperioden også gjelder for barn, vil den ikke alltid være like relevant. Dersom barnet ikke har omsorgspersoner i hjemlandet som vil ta imot det, vil barnet ikke kunne sendes ut av Norge. Videre er bestemmelsen om opphold på bakgrunn av samarbeid med rette myndigheter dekket ved midlertidig opphold ved straffeforfølgelse. Videre kan utlendingsmyndighetene innvilge asyl og oppholdstillatelse på humanitært grunnlag, noe som oppfyller kravet til varig opphold etter Palermoprotokollen og opphold etter Europarådets konvensjon.

I forhold til barnekonvensjonen skal barnets beste være et grunnleggende hensyn når det utarbeides lover og treffes tiltak. Lovene over tilstrekkelig ivaretar barnets beste. Noen av

lovene går lenger enn forpliktelsene krever. Det er klart at lovgiver har hatt barnets beste som et grunnleggende hensyn ved vedtakelsen av lovene.

Problemområdet er barnevernloven. Denne loven er ikke tilstrekkelig utformet med tanke på barn som er utsatt for menneskehandel. Da barnevernloven ble utformet var ikke handel med barn en problematikk som ble tatt i betraktning. Barnevernloven inneholder flere bestemmelser som gir hjemmel til å treffe vedtak overfor barnet. Dersom barnets situasjon oppfyller lovens ordlyd, vil flere av bestemmelsene kunne oppfylle forpliktelsene Norge har etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. Problemet forligger når barnets situasjon ikke oppfyller loven. Visse bestemmelser krever at barn over 15 år gir samtykke til tiltak. Som vist til over i oppgaven har barnet ofte liten tillit til barnevernet, og vil da ikke umiddelbart samtykke i tiltak overfor seg. Andre bestemmelser legger en høy terskel i ordlyden for å kunne iverksette tiltak, slik som ”vesentlig skadelidende” og ”alvorlige atferdsproblemer”. Problemet ligger i at bestemmelsene ikke tar sikte på å forhindre at barnet blir utsatt for omsorgssvikt eller utvikle utagerende oppførsel, dersom barnet for eksempel skulle forsvinne fra mottak. Barnevernloven er i forhold til dette ikke tilstrekkelig tilrettelagt for å oppfylle forpliktelsene etter Palermoprotokollen og Europarådets konvensjon. I forhold til barnekonvensjonen er ikke barnevernloven like godt ivaretatt av lovgiver, som lovene over. Bestemmelsene ligger der i lovverket, men situasjonen barn som er utsatt for menneskehandel er i, har vansker for å oppfylle lovens vilkår. Lovgiver har ikke hatt barnets beste som et grunnleggende hensyn når det ikke har lagt lovverket til rette for at barn som er ofre for menneskehandel vil bli ivaretatt av barnevernet. Palermoprotokollen trådte i kraft for 7 år siden, og lovgiver har ikke søkt å endre den i løpet den tiden. Før nå. Det er utarbeidet nytt lovforslag til tvangsbestemmelse i barnevernloven, men det er ennå ikke vedtatt. Ved egen tvangsbestemmelse for menneskehandel, vil barnevernet ha uttrykkelig hjemmel for å ivareta barn som er utsatt for handel, og dermed kanskje forhindre at barn glipper ut av systemet.

12 Litteraturliste

12.1 Lover, konvensjoner og Forarbeidsregister

Norges Lover

- 1902 Lov om Almindelig borgerlig straffelov (Straffeloven) av 22.mai 1902 nr. 10
- 1927 Lov om Vergemål for umyndige (Vergemålsloven) av 22.april 1927, nr. 3
- 1980 Lov om Fri rettshjelp (Rettshjelploven) av 13.juni 1980, nr. 35
- 1981 Lov om Rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22.mai 1981, nr. 25
- 1982 Lov om Helsetjenesten i kommunen (Kommunehelsetjenesteloven) av 18.november 1982 nr. 66
- 1992 Lov om Barneverntjenester (Barnevernloven) av 17.juli. 1992 nr. 100
- 1995 Lov om Politiet (Politoloven) av 4.august. 1995 nr. 53
- 1998 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringslova) av 17.juli. 1998 nr. 61
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettighetsloven) av 21.mai.1999.nr.30
- 1999 Lov om Spesialisthelsetjenesten m. m (Spesialisthelsetjenesteloven) av 2.juli 1999 nr. 61
- 1999 Lov om Pasientrettigheter (Pasientrettighetsloven) av 2.juli 1999, nr. 63
- 2008 Lov om Utlendingers adgang til riket og deres opphold her (Utlendingsloven) av 15.mai 2008 nr.

Konvensjoner

Barnekonvensjonen	De Forente Nasjoners internasjonale konvensjon om barnets rettigheter, <i>Sted</i> , 20.novemberm 1989 <ul style="list-style-type: none">• Engelsk tittel: Convention on the Rights of the Child
Europarådets konvensjon	Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel, Warsawa, 16.mai 2005 <ul style="list-style-type: none">• Engelsk tittel: Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings
FNs konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, 2000	<ul style="list-style-type: none">• United nations convention against transnational organized crime, 2000
Palermoprotokollen	Protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som supplerer de forente nasjoners konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, Palermo, 2000 <ul style="list-style-type: none">• Engelsk tittel: Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially woman and children, supplementing the united nations convention against transnational organized crime

Forskrift:

FOR 2009-10-15 nr 1286: Forskrift om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (Utlendingsforskriften)

Forarbeider:

Ot.prp. nr.28 (1999-2000), Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd)

Ot.prp. nr 62 (2002-2003), Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)

Ot.prp. nr 50 (2005-2006), Om lov om endringer i straffeloven 1902 (straff for å utnytte eller forlede noen til å tigge mv.)

Ot.prp. nr 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

St.prp. nr 2 (2007-2008), Om samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon 3.mai 2005 om tiltak mot menneskehandel

NOU 2003:18, Rikets sikkerhet, Straffelovkomisjonens delutredning VIII, 2003

Høringsnotat:

Barn som kan være ofre for menneskehandel - adgang til midlertidig plassering uten samtykke på institusjon for beskyttelse og omsorg (forslag om endring i barnevernloven), 7.juli.2009, Barne- og Likestillingsdepartementet

12.2 Litteraturregister

Bøker:

Farr, Kathryn, Sex Trafficking: The global market in women and children, Contemporary social issues, New York, Worth Publishers, 2005,

Hov, Jo, Rettergang I – Sivil- og straffeprosess, Oslo, Papinian, 2007

Hove, Harald, Kommentar til Barnevernloven, I: Norsk Lovkommentar, note 5, 2008

Hove, Harald, Kommentar til Barnevernloven, I: Norsk Lovkommentar, note 90, 2008

Hove, Harald, Kommentar til Barnevernloven, I: Norsk Lovkommentar, note 93, 2008

Hove, Harald, Kommentar til Barnevernloven, I: Norsk Lovkommentar, note 94, 2008

Høstmælingen, Njål, Internasjonale Menneskerettigheter, Oslo, Universitetsforlaget, 2003

Høstmælingen, Njål & Wille, Petter F., Kommentar til Menneskerettsloven, I: Norsk Lovkommentar (online), note 3, (sitert 25.april.2010)

Karlén, Helena et.al, Barnsexhandel: kommersiell sexuell exploitering av barn, Stockholm, Jure Forlag AB, 2009

Ofstad, Kari & Skar, Randi, Barnevernloven: med kommentarer, 5.utgave, Oslo, Gyldendal Akademisk, 2009

Segrave, Marie, Milivojevic, Sanja & Pickering, Sharon , Sex Trafficking: International context and response, Devon, Willan Publishing, 2009

Artikler:

Explanatory report, action against trafficking in Human Beings, Council of Europe Treaty Series - No. 197, 16.V.2005 [online]

http://www.coe.int/T/E/human_rights/trafficking/PDF_Conv_197_Trafficking_E.pdf

Jordan, Ann D., Annotated Guide to the complete UN trafficking protocol, u.å, [online]:

[http://www.globalrights.org/site/DocServer/Annotated_Protocol.pdf?docID=2723#search=""Annotated%20Guide%20to%20the%20Complete%20UN%20Trafficking%20Protocol""](http://www.globalrights.org/site/DocServer/Annotated_Protocol.pdf?docID=2723#search=)

Lisborg, Anders, Bodies across Borders: Prostitution Related Migration from Thailand to Denmark, Department of Geography and International development studies, Roskilde University, Denmark, u.å [online]:

http://www.childtrafficking.com/Docs/lisborg_1999_thai_denmark_.pdf

Raymond, Janice G, Guide to the new UN trafficking protocol, u.å: [online]

http://action.web.ca/home/catw/attach/un_protocol.pdf

Viggen, Eirik Dahl, Ute av syne, ute av sinn I: *Fontene*, nr.2, 2010, s 6-10

Rundskriv og brosjyrer

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM), Til deg som identifiseres som mulig offer for menneskehandel, u.å, [online]

https://www.politi.no/strategier_og_analyser/strategier_og_tiltak/Tema_18.xml

RS 2010-141 Oppholdstillatelse for utlendinger som antas å være utsatt for menneskehandel, Utlendingsdirektoratet, 2010 [online]

<http://www.udiregelverk.no/default.aspx?path=%7BA7282E28-4C05-4E7A-A211-C8902C907398%7D>

Q-11/2006 B Barnevernets ansvar for mindreårige som er utsatt for menneskehandel og samarbeid med andre etater, Det kongelige Barne- og Likestillingsdepartementet, 2006

Q-1094B Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger, 2006

Indikatorlister:

[online] http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/Veiledninger_brosjyrer/2008/verktoy--identifisering-av-ofre.html?id=510896 : alle fire kan finnes her.

Veileder – Identifisering av mulige ofre for menneskehandel, Koordineringsenheten for Ofre for Menneskehandel (KOM), mai 2008

Menneskehandel: utnyttelse av barn, Koordineringsenheten for Ofre for Menneskehandel (KOM), mai 2008

Menneskehandel: utnyttelse i prostitusjon og andre seksuelle formål, Koordineringsenheten for Ofre for Menneskehandel (KOM), mai 2008

Menneskehandel: utnyttelse i tvangsarbeid og tvangstjenester, herunder tiggning, Koordineringsenheten for Ofre for Menneskehandel (KOM), mai 2008

Nettdokumenter

Nielsen, Frode, Norge bryter internasjonale avtaler, NRK, 13.10.2009, <http://nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/1.6814733> (sitert 25.april.2010)

Handlingsplan:

Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel [2006-2009], ”Stopp Menneskehandel”, Justis- og Politidepartementet

Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008), Justis- og Politidepartementet

Regjeringens Handlingsplan mot handel med kvinner og barn, 2003-2005, Justis- og politidepartementet, [online:]

<http://www.prosentre.no/images/stories/handel%20med%20mennesker/regjeringens%20handlingsplan.pdf>

Rapporter:

Brunovskis, Anette & Tyldum, Guri, Crossing Borders – An Empirical Study of transnational prostitution and trafficking in Human Beings, Fafo-report 426, Fafo, Norge, 2004

Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2007-2008, april 2009

Rapport fra Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel 2009, mars 2010

Tyldum, Guri, Tveit, Marianne & Brunovskis, Anette, Talking Stock – A review of the existing research on trafficking for sexual exploitation, Fafo-report 493, Fafo, Norge, 2005

Masteroppgave:

Myrdal, Marte, Trafficking - Straffeloven § 224, Masteroppgave, Juridisk Fakultet, 2005

12.3 Domsregister

Rt-2009-911

Rt-2006-111

LB- 2007- 124738

